

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра англійської філології та світової літератури

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

з дисципліни

«Історія світової літератури з методикою її навчання»

на тему:

**ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЗОБРАЖЕННЯ ВЗАЄМВІДНОШЕНЬ
ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ АЛЯСКИ В ТВОРЧОСТІ ДЖЕКА ЛОНДОНА
(ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: ЕКОЛОГІЧНА
ГРАМОТНІСТЬ І ЗДОРОВЕ ЖИТТЯ)**

Кваліфікаційна робота здобувача
освітнього ступеня магістр
групи 61ПЗ

Пенової Яни Петрівни

Спеціальності: 014 Середня освіта

Предметної спеціальності: 014.021

Англійська мова та зарубіжна
література

ОП Середня освіта: англійська мова та
зарубіжна література

Заочна форма навчання

Керівник к.філол.н., доц. Кискін О.М.

Рецензент к.пед.н., доц. Рябушко С.О.

Робота допущена до захисту
на засіданні кафедри англійської філології та зарубіжної літератури
протокол № 5 від «27» листопада 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Олейнікова Г. О.

(прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист

на відкритому засіданні ЕК

«__» _____ 2025р.

Оцінка _____

(за стобальною шкалою)

(за традиційною шкалою)

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. УТВОРЕННЯ ТЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ В ЛІТЕРАТУРІ США.....	10
1.1. Особливості генезису літератури США.....	10
1.2. Зародження та формування теми пригод та образу першопроходьця в літературі США.....	18
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ВІДНОШЕНЬ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ В ТВОРЧОСТІ ДЖЕКА ЛОНДОНА.....	25
2.1. Віддзеркалення в творчому доробку Джека Лондона історії колонізації США.....	25
2.2. Характерні риси зображення в творах Джека Лондона взаємозалежності людини та природи.....	32
РОЗДІЛ 3. МІСЦЕ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НА ТЕМУ ВІДНОШЕНЬ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ У ПРОГРАМІ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ.....	46
3.1. Місце творів про людину і природу в шкільній програмі «Зарубіжна література» 10-11 класи (профільний рівень).....	46
3.2. Модель інтегрованого заняття за творчим доробком Джека Лондона та формування у школярів екологічної грамотності та здорового способу життя.....	50
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

На теперішньому етапі мистецтва спостерігається швидкий розвиток, пов'язаний з так званим екологічним поворотом, в межах якого він набирає все більше ваги у вирішенні екологічних проблем людства. Разом із науковими підходами мистецтво розкриває та вивчає по-своєму, найважливіші аспекти взаємодії людини з природою, пропонуючи унікальні інструменти для виявлення та розуміння екологічних проблем, а також людських дилем. Він має свої методи соціально-психологічного аналізу реальності та специфічних методів впливу.

Значення цього дослідження посилюється у світлі сучасних екологічних труднощів, що вимагають переосмисленого погляду на співвідношення людини та довкілля. У зв'язку з цим перед дослідженням окреслюються три головні завдання: по-перше, вивчити біографічні аспекти становлення світогляду Джека Лондона; по-друге, розібрати вплив культурного й історичного тла доби на природу як естетичну та філософську категорії в його творах; по-третє, оглянути характерні риси зображення у творах Дж. Лондона про взаємодію людини-першопроходьця з природою Аляски, розпочинаючи від раннього до пізнішого етапу його літературної праці.

Опанування здобувачами середньої освіти творів про природу сприяє формуванню соціальної активності, відповідальності та усвідомлення краси природи, її благотворного впливу на людину, екологічної свідомості задля збереження й захисту довкілля. Значення для людини навколишнього середовища розкривається в процесі вивчення художніх творів у рубриці «Природа і людина». Образне художнє слово сприяє у здобувачів середньої освіти висловленню емоцій та почуттів, розумінню образу природи. Знайомство школярів 5-9 класів із літературними творами, що висвітлюють тему взаємовідношень людини та природи занотовано у Модельній навчальній програмі «Зарубіжна література»: «У процесі вивчення зарубіжної літератури

учні мають змогу відкрити інші країни та культури крізь призму художніх творів, заглибитися у світ людських почуттів та стосунків, пізнати життя природи та суспільства ...»; твори зарубіжної літератури «... є важливим джерелом виховання ... дбайливого ставлення до довкілля» [31].

Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти «Зарубіжна література» 10 – 11 класи Профільний рівень (редакція 2022 року) пропонує познайомитися здобувачам середньої освіти з романом Джека Лондона «Мартін Іден» на уроці позакласного читання [34].

Наведена вище аргументація засвідчує важливість для нашої цивілізації питання взаємовідношень людини та природи, доведення його значення до свідомості здобувачів середньої освіти, і це робить тему даного дослідження «Характерні риси зображення взаємовідношень людини та природи Аляски в творчості Джека Лондона (формування компетентностей: екологічна грамотність і здорове життя)» *актуальною*. Актуальність даної теми пояснюється її недостатньою розробленістю в рамках літературознавчих досліджень, що підкреслює важливість глибокого аналізу творчості Джека Лондона як виразника ідей екологічної філософії.

Метою даного кваліфікаційного дослідження є аналіз особливостей відтворення теми Людина і Природа на прикладі творчого доробку Джека Лондона та методикою формування у здобувачів середньої освіти засад екологічної грамотності та навичок здорового життя.

Завдання даного кваліфікаційного дослідження сформульовані та поставлені згідно його мети:

1. Проаналізувати особливості генезису літератури США.
2. Простежити зародження та формування теми пригод та образу першопроходьця в літературі США.
3. Розглянути віддзеркалення в творчому доробку Джека Лондона історії колонізації США.

4. Дослідити характерні риси зображення в творах Джека Лондона взаємозалежності людини та природи.
5. Визначити місце творів про людину і природу в шкільній програмі «Зарубіжна література» 10-11 класи (профільний рівень).
6. Розробити план-конспект заняття за творчим доробком Джека Лондона з методологією формування у школярів екологічної грамотності та здорового способу життя.

Об'єктом даного кваліфікаційного дослідження є авторські особливості у художньому відтворенні взаємовідносин людини (ширше – цивілізації) та навколишнього природного середовища.

Предметом даного кваліфікаційного дослідження є творчий доробок американського письменника Джека Лондона, а саме його «північні оповідання».

Основу методології даної роботи становить поєднання текстового аналізу, порівняльного підходу та інтерпретації художніх образів.

Методи даного кваліфікаційного дослідження, що були використані для розв'язання поставлених у роботі завдань.

Метод біографічного аналізу дав змогу схарактеризувати рівень автобіографічної присутності, а також провести порівняння між автобіографічними рисами персонажів творів Джека Лондона та фактами з його особистого життя.

На основі порівняльного аналізу художніх засобів зображення відносин Людини і Природи у світовій літературі та творчості Джека Лондона вдалося виокремити і простежити еволюцію цих стосунків. Цей дослідницький підхід дозволив розкрити ключові зміни у способах представлення тематики про наслідки впливу нашої цивілізації на природне середовище, зокрема акцентування на гуманістичному аспекті, особистісному досвіді та морально-психологічних наслідках конфліктів.

Завдяки застосуванню методу психологічного аналізу вдалося виділити важливі художні прийоми, що розкривають взаємовідносини Людини в Природі. Цей підхід слугує не лише засобом передачі реалістичної атмосфери, а й інструментом для глибшого розкриття внутрішнього світу героїв, дозволяє автору передати багатогранність переживань персонажів, їхні емоційні стани та психологічні реакції на жорстокі виклики Дикої Природи Аляски, надаючи цим деталям особливу символічну та емоційну значущість.

Метод естетичного аналізу сформулював основні принципи, які застосовує Джек Лондон у зображенні незайманої краси природи Півночі як характерного художнього прийому його творчості.

Джерельна база дослідження:

Основні відомості про зародження та розвиток американської літератури проаналізовані у джерелах:

- Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ століття / Вид. 2-ге, доп.. К.: Вид. дім. «КМ Академія», 2012. 487 с.
- Пригодій С., Горенко О. АМЕРИКАНСЬКИЙ РОМАНТИЗМ. Полікритика, 2006. 440 с.
- Bercovitch, Sacvan, ed. The Cambridge History of American Literature. Cambridge University Press, 2005. 813 p.
- Lauter, Paul, general editor, THE HEATH ANTHOLOGY OF AMERICAN LITERATURE. D.C. Heath, 1990, 1994; Houghton Mifflin, 1998, 2002, 2006.

Основні відомості про творчий доробок Джека Лондона проаналізовані у джерелах:

- Бургардт О. Джек Лондон. Життя і творчість. Вибрані твори. Дрогобич : Каменяр, 2003. 480 с.
- Денисова Т. Н. Джек Лондон. Життя і творчість . К. : Дніпро, 1978. 123 с.
- Корунець І. В. Джек Лондон. Київ : Знання, 1976. 48 с.
- Літвіняк, Олександра Володимирівна «Біле Ікло» Джека Лондона : посіб. для читання і пер. Київ : Знання, 2017. 126 с.

- Лондон Джек // Зарубіжні письменники : енциклопедичний довідник : у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2006. Т. 2 : Л – Я. С. 63.
- Мосенкіс Ю. Л. Творча постать Джека Лондона в літературознавчій оцінці: монографія. Київ: Логос, 2016. 143 с.

Творчість Джека Лондона користувалася популярністю і в Україні. Серед перших українських перекладів творів письменника – оповідання «Батар», «Син вовка», «Непохитність жінки», «Бог його батьків». У різні часи твори письменника перекладали В. Гладка, С. Куликівна, К. Корякіна, М. Рябова, Ю. Лісняк, Ф. Яцина, М. Рильський, І. Стешенко, Е. Хоменко, О. Терех, Є. Попович, М. Соколовський та інші.

Наукова унікальність цього кваліфікаційного дослідження полягає в тому, що вперше в межах українського літературознавчого простору було детально проаналізовано характерні особливості відображення взаємозв'язку людини й природи у творах Джека Лондона.

Практична цінність даного кваліфікаційного дослідження, перш за все, полягає у систематизації знань, поповненні теоретичної бази літературознавчих дисциплін та підготовці матеріалів для подальших досліджень, присвячених зображенню характерних особливостей взаємозв'язку людини й природи у творах Джека Лондона, а також у методичних рекомендаціях, щодо проведення інтегрованого заняття «Зарубіжна література» (позакласне читання) та «Англійська мова».

Результати апробації кваліфікаційної роботи:

1. Участь у X Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів з нагоди Всеукраїнського дня науки «Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента» (16 травня 2025 року, м. Ізмаїл). Виступ із доповіддю на секційному засіданні: «Місце збірки «Північні оповідання» у творчому доробку Джека Лондона».

2. Участь у XI Всеукраїнській науково-практичній конференції «НАУКОВИЙ ПОШУК СТУДЕНТІВ ТА АСПИРАНТІВ ХХІ СТ.: сучасні проблеми та тенденції розвитку гуманітарних і соціально-економічних наук» (20 листопада 2025 року, м. Ізмаїл). Виступ із доповіддю на секційному засіданні. Публікація статті за темою дослідження: «Особливості північної прози Джека Лондона».

Структура даної кваліфікаційної роботи: ВСТУП, три РОЗДІЛИ (по два підрозділи у кожному), ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ на 57 позицій. Загальний обсяг роботи – 83 сторінки з яких – 77 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ I. УТВОРЕННЯ ТЕМИ ВЗАЄМВІДНОСИН ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ В ЛІТЕРАТУРІ США

1.1. Особливості генезису літератури США

Культурна спадщина художньої словесності Сполучених Штатів Америки є наймолодшою за виникненням, серед багатих за творчим доробком визначних світових літератур: англійською, французькою, німецькою.

Традиції літератури США зароджувались та формувались у тісному зв'язку із національною історією. В молодому письменстві відобразилися всі особливості, що стали визначальними атрибутами новонародженої держави, її особливими рисами, які виділяли США серед країн Старого світу.

Американська література є справжнім феноменом, що вирізняється своєю неповторністю. Вона поєднує голоси письменників із різних епох і культур, створюючи унікальний хор, де конфлікти між авторами на диво поступаються місцем гармонії. Її історія значно коротша за європейську: колонізація Північної Америки почала активно розгортатися лише в XVI столітті, а перші літературні роботи регіону з'явилися наприкінці XVII століття. Однак, навіть за відносно короткий проміжок часу, американські письменники змогли сформувати власну неповторну традицію, яка здобула міжнародне визнання та повагу.

У літературі США тісно переплітаються традиції багатьох світових культур, утворюючи єдиний цивілізований простір. Він, як і урядовий устрій та закони нової держави, народжувався емігрантами, які були носіями різноманітних світових культур та писали свої твори на своїй рідній мові. Лише отримавши нову батьківщину, ці письменники стали фундаторами англійської літератури США. Їх зусилля дозволили створити унікальну літературну традицію, що дала у результаті тринадцять лауреатів Нобелівської премії з літератури. Більше переможців дала тільки Франція –

шістнадцять. Так, наприклад, Їцхок (Їцхак) Башевіс Зінгер (також Ісаак Башевіс Зінгер, англ. Isaac Bashevis Singer; 1904 – 1991) писав на ідиш, Чеслав Мілош (пол. Czesław Miłosz; 1911 – 2004) на польській мові, а Йосип Бродський (рос. Иосиф Александрович Бродский; 1940 – 1996) – на російській.

Наведені приклади чудово демонструють ключову рису американської літератури. В її основі лежить глибоке переплетення традицій багатьох народів, що створює унікальний і цілісний культурний простір.

Дух бунтарства – ще одна ключова характеристика американської літератури. Сучасному читачеві, ймовірно, відразу спаде на думку роман «Бійцівський клуб» (англ. Fight Club, 1996) Чака Поланіка (Чарльз Майкл «Чак» Поланік (також Палагніук, Паланік, англ. Charles Michael «Chuck» Palahniuk; нар. 21 лютого 1962 року), письменника з українським корінням, чий саркастичні зауваження і звернення до заборонених тем не раз викликали бурхливі суперечки серед захисників моральних засад. Ті, хто застав ранні літературні течії, напевно згадають бітників (англ. «Beat Generation»). Найбільш знаковим з них був Джек Керуак (англ. Jack Kerouac, справжнє ім'я Жан-Луї Лебрі де Керуак, 1922 – 1969), чия жага свободи від кліше і смілива, майже сповідальна щирість надихнули ціле покоління вільнодумних людей – письменників, художників і музикантів – по всьому світу.

Протистояння усталеним традиціям та ідеалам істеблішменту є явищем, яке бере свій початок далеко за межами сучасності. Воно є невід'ємною частиною глибоких літературних процесів, що формували культурний ландшафт Сполучених Штатів упродовж століть. Уже в середині XIX століття американська література стала полем боротьби ідей, коли побачила світ видатна книга «Хатина дядька Тома» (англ. Uncle Tom's Cabin; Life Among the Lowly, 1852). Цей твір, написаний американською письменницею, борчиною за ліквідацію рабства Гарріет Елізабет Бічер Стоу (англ. Harriet Elizabeth Beecher Stowe; 1811 – 1896), не просто жорстко засудив систему рабства, але й кинув виклик моральним і суспільним нормам епохи. Він розбудив дискусії

про людську гідність та свободу, які залишили глибокий слід у колективній свідомості американського народу. Водночас авторка на власному досвіді відчула, якою небезпечною могла бути така творчість: як демонстрація ненависті й радикалізації, вона отримала сотні погроз і навіть зловісну посилку з відрізаним вухом раба.

Вплив цих подій все ще можна відчутися крізь товщу часу в літературному просторі сучасної Америки. Новітні автори продовжують звертатися до тем, які колись викликали суспільний резонанс і спонукали до змін. Один із яскравих прикладів – творчість Колсона Вайтгеда (англ. Colson Whitehead; нар. 6 листопада 1969). Його визнаний критиками роман-антиутопія «Підземна залізниця» (англ. *The Underground Railroad*; 2016) з дивовижною майстерністю поєднує історичні свідчення про рабство та їхній глибокий відбиток у сучасній Америці. Це не лише художній твір – це потужний заклик до осмислення минулого та сучасності крізь призму міцного зв'язку між ними. За цей роман К. Вайтгед здобув безліч нагород, включно з найпрестижнішою в американській літературі – Пулітцерівською премією. Також він був удостоєний Національної книжкової премії США і Премії Артура Кларка, підкреслюючи універсальний характер проблематики, якої торкається автор.

Саме такі твори демонструють, що література не лише відображає дійсність, але й активно формує суспільні цінності, викликаючи необхідну для розвитку дискусію щодо складних питань минулого і теперішнього.

У 1930 році перший лауреат Нобелівської премії з літератури зі США Сінклер Льюїс (англ. Sinclair Lewis; 1885 – 1951) кинув публічний виклик суспільним устоям – як американським, так і світовим. На церемонії вручення нагороди переможці зазвичай дякували членам Шведської академії за надану їм честь і говорили загальні слова про гуманізм і велич мистецтва. С. Льюїс же порушив традицію і став першим письменником, який використовував церемонію як політичну трибуну.

12 грудня 1930 року у своїй нобелівській промові «Страх американців перед літературою» (англ. *The American Fear of Literature*) він жорстко пройшовся по менталітету співвітчизників, які звеличують все американське і бояться будь-яких інших думок, а також по своїх колегах-літераторах, які потурають потребам натовпу і навіть не намагаються боротися з вадами суспільства [56].

Однак С. Льюїс не тільки розкритикував, але й запропонував: він назвав імена не визнаних на той час авторів, за якими, на його думку, було майбутнє американської літератури. І виявився дуже прозорливим. Серед перерахованих ним письменників були Теодор Драйзер (англ. *Theodore Herman Albert Dreiser*; 1871 – 1945), який згодом став класиком американської літератури, Томас Вулф (англ. *Thomas Clayton Wolfe*, 1900 – 1938) – один з найяскравіших представників «втраченого покоління», а також два автори, які через деякий час теж отримали Нобелівську премію – Юджин О'Ніл (англ. *Eugene Gladstone O'Neill*; 1888 – 1953) і Ернест Гемінгвей, також Хемінгвей (англ. *Ernest Miller Hemingway*, 1899 – 1961).

Одним з ключових понять в американській літературі є ідея великого американського роману, введена в середині XIX століття письменником Джоном Вільямом Де Форестом (англ. *John William De Forest*, 1826 – 1906). В одному зі своїх есе він розмірковував про те, що його співвітчизники поки що не змогли створити твір, здатний точно і повно відобразити дух конкретної історичної епохи в Сполучених Штатах. Найближчим до втілення цього ідеалу він вважав роман «Хатина дядька Тома».

Згодом концепція великого американського роману стала центральним елементом літературної критики в США. Кожна нова книга оцінювалася через призму цього поняття. Серед класичних творів, які критики зараховували до великих американських романів, особливе місце займають твори «Мобі Дік, або Білий кит» (англ. *Moby-Dick, or The Whale*; 1851) Германа Мелвілла (англ. *Herman Melville*; 1819 – 1891), «Пригоди Гекльберрі Фінна» (англ. «*Adventures*

Of Huckleberry Finn»; 1884) Марка Твена (англ. Mark Twain; 1835 – 1910) і «Великий Гетсбі» (англ. The Great Gatsby, 1925) Френсіса Скотта Фіцджеральда (англ. Francis Scott Key Fitzgerald; 1896 –1940). Сьогодні деякі фахівці вважають, що Джонатан Ерл Франзен (англ. Jonathan Earl Franzen; нар. 17 серпня 1959), заслуговує звання великого американського романіста, відзначаючи його вміння передавати через епічні сімейні саги соціальні проблеми, суспільні настрої та культурні контексти різних періодів в історії США.

У письменстві Сполучених Штатів Америки значний розвиток отримала жанрова література. Американський автор Едгар Аллан По (англ. Edgar Allan Poe; 1809 – 1849) став одним з першопроходців, заклавши основи таких напрямків, як наукова фантастика, детективна література та хоррор (література жахів). Його творчість надихнула Говарда Філіпса Лавкрафта, (англ. Howard Phillips Lovecraft; 1890 – 1937) який зробив величезний внесок у становлення літератури жахів. Г. Ф. Лавкрафт залишив багату спадщину, яку згодом продовжив і популяризував відомий сучасний письменник Стівен Едвін Кінг (англ. Stephen Edwin King; нар. 21 вересня 1947).

Що стосується світової наукової фантастики, її становлення багато в чому пов'язане з так званою «великою трійкою» авторів-фантастів Сполучених Штатів Америки: Робертом Гайнлайном (англ. Robert Anson Heinlein; 1907 – 1988), Артуром Кларком (англ. Sir Arthur Charles Clarke; 1917 – 2008) і Айзеком Азімовим (англ. Isaac Asimov; ім'я при народженні Ісаак Юдович Озимов, 1920 – 1992).

Детективна література США охоплює широкий спектр жанрів, починаючи від класичних загадок і закінчуючи «крутим детективом» (hard-boiled) і нуарними трилерами. Серед ключових фігур цього напрямку можна виділити Едгара Аллана По, який вважається основоположником жанру, Семюела Дешилла Гемметта (англ. Samuel Dashiell Hammett, 1894 – 1961), автора роману «Мальтійській сокіл» (англ. The Maltese Falcon; 14 лютого

1930), Реймонда Чандлера (англ. Raymond Chandler; 1888 – 1959) з його легендарним героєм приватним детективом Філіпом Марлоу (англ. Philip Marlowe), а також Патрицію Гайсміт (англ. Patricia Highsmith, 1921 – 1995), відому за романом «Талановитий містер Ріплі» (англ. The Talented Mr. Ripley, 1955).

Сучасна детективна література Сполучених Штатів Америки представлена такими авторами, як Джон Грішем (англ. John Ray Grisham; нар. 8 лютого 1955), майстер юридичних трилерів (твори, сюжети яких обертаються навколо судових процесів); Денніс Ліхейн (англ. Dennis Lehane; народ. 4 серпня 1965) – автора популярних кримінальних романів, таких як: «Таємнича ріка» (англ. Mystic River; 2001), «Острів проклятих» (англ. Shutter Island, 2003); «Маленькі милості» (англ. Small Mercies, 2023); фахівця гостросюжетних трилерів, часто пов'язаних із сімейними таємницями Гарлана Кобена (англ. Harlan Coben; нар. 4 січня 1962) і Гіліян Флінн (англ. Gillian Flynn; нар. 24 лютого 1971), чії твори («Гострі предмети» (англ. Sharp Objects, 2006); «Темні кутки» (англ. Dark Places, 2009); «Загублена» (англ. Gone Girl, 2012)) зосереджуються на психологічних аспектах злочинів.

Засновником жанру детективної літератури безперечно вважається американський письменник Е. А. По зі своїм класичним твором «Вбивство на вулиці Морґ» (англ. The Murders in the Rue Morgue; 1841). Ця новела зіграла значну роль у світовій культурній спадщині та літературі, представивши образ детектива-аналітика, який згодом надихнув британського письменника ірландського походження Артура Конан Дойла (англ. Sir Arthur Ignatius Conan Doyle; 1859 – 1930) на створення образу Шерлока Холмса (англ. Sherlock Holmes), і заклавши фундамент для розвитку детективного жанру. Методика Огюста Дюпена (головного героя – приватного детектива з новели Е. А. По «Вбивство на вулиці Морґ»), заснована на логіці та індуктивному мисленні, перетворилася на класичний елемент оповідань про розслідування.

Ще одним важливим елементом сучасної американської літератури є жанр Young Adult, призначений для підліткової аудиторії віком від 12 до 18 років. У США він охоплює всі мислимі піджанри. Наприклад, у YA-фентезі виділяються такі автори, як Ніл Шустерман (англ. Neal Shusterman, нар. 12 листопада 1962) із циклами «Секретні матеріали» (англ. The X-Files Young Adult Series; 1997 – 1999) та «Жнець» (англ. Scythe; 2016 – 2022); Лі Бардуго (англ. Leigh Bardugo; нар. 6 квітня 1974), авторка популярного фентезі-всесвіту «Гриша» (англ. Grishaverse), яке включає трилогію «Тінь і кістка» (англ. Shadow and Bone; 2012), ділогію «Шістка воронів» (або «Кеттердам»; англ. Six of Crows; 2015) і ділогію «Король шрамів» (англ. King of Scars; 2019). і Саба Тахір (англ. Sabaa Tahir; нар. 7 листопада 1983) із циклом «Серед золи вуглина» (англ. A Reaper at the Gates; 2015).

У жанрі підліткової романтики в сучасній літературі США популярність завоювали Джон Майкл Грін (англ. John Michael Green; нар. 24 серпня, 1977 року), Пенелопа Дуглас (англ. Penelope Douglas; нар. 1 лютого 1977 року) і канадсько-американська письменниця Елль Кеннеді (англ. Elle Kennedy; нар. 19 січня 1982 року), яка привернула увагу молодіжної аудиторії своїм спортивно-романтичним циклом «Поза кампусом» («Off Campus»; 2015 – 2021 рр.).

Категорія YA-антиутопії представлена творами таких письменників, як Сюзанна К'оллінз (англ. Suzanne Collins; нар. 10 серпня 1962 року) з трилогією «Голодні ігри» (англ. The Hunger Games; 2008); Олександра Бракен (англ. Alexandra Bracken; нар. 27 лютого 1987 року) із серією «Темні відображення» (англ. «The Darkest Minds»; 2012 – 2019 рр.) і Джеймс Дешнер (англ. James Dashner, нар. 26 листопада 1972) із циклом «Той, що біжить лабіринтом» (англ. The Maze Runner; 2009 – 2023 рр.).

Відомості про специфічні обставини зародження та становлення літератури Сполучених Штатів Америки, її характерні риси, що підкреслюють її самостійність, оригінальність та самобутність було зазначено з академічних

видань. Першим інформаційним джерело послугувало видання 2005 року «The Cambridge History of American Literature» – велике багатотомне наукове дослідження під керівництвом головного редактора Саквана Берковіча, що було випущене у престижному видавництві Cambridge University Press & Assessment. Його зміст охоплює ретельно підготовлені експертами огляди американської літератури різних історичних періодів, забезпечуючи комплексний аналіз найважливіших літературних творів та тенденцій. Це фундаментальне зібрання відоме своєю глибиною, винятковим рівнем досліджень і стало незамінним ресурсом для науковців, здобувши статус одного з ключових джерел у сфері літературознавства завдяки своєму довготривалому впливу на розвиток академічної дисципліни [45].

Ще одним важливим джерелом інформації для даного дослідження стало видання 1998 року «The Heath Anthology of American Literature» («Антологія американської літератури Хіта») під редакцією професора Трінті-колежа, штат Коннектикут (англ. Trinity College, Connecticut) Пауля Лаутера (англ. Paul Lauter; нар. у 1932 році). Вражаюча різноманітність і доступність для навчання перетворили «Антологію Хіта» на справжній бестселер. Вона відкриває ширший, більш інклюзивний погляд на канон американської літератури, кардинально змінюючи підходи до її викладання. Шосте видання зберігає гармонійний баланс між класичними авторами, які вплинули на розвиток американської літератури, та менш відомими, але не менш значимими письменниками. Також це видання продовжує зміцнювати сильні сторони антології, як-от якісний супровідний апарат та допоміжні матеріали, що роблять його незамінним у навчальному процесі [50].

Серед вітчизняних дослідників літератури США слід насамперед виділити науковий доробок докторки філологічних наук, професорки, багаторічної провідної наукової співробітниці відділу компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Тамари Наумівні Денисової (1934 – 2015 рр.). Серед них – монографії: «Про романтичне в

реалізмі: Із спостережень над сучасним романом США» (1985 р.) [15]; «Роман і романісти США ХХ століття» (1990 р.) [11]; «Історія американської літератури ХХ століття» [13] та навчальний посібник для вищих навчальних закладів «Історія американської літератури ХХ століття» (2002 р.) [12].

Проведене дослідження дозволяє виділити такі особливості літератури США:

- Бунтарський дух молоді країни сприяв появі специфічних тем: «людина і природа», «фронтир», «американська мрія».
- Великий американський роман.
- Розвиток жанрової літератури: наукова фантастика, жахи, книги для підлітків (young adult (YA): фентезі, спортивні романи, антиутопії).

1.2. Зародження та формування теми пригод та образу першопроходьця в літературі США

Сучасне мистецтво перебуває на етапі інтенсивного розвитку, який нерозривно пов'язаний із екологічним поворотом, що відводить йому істотну роль у вирішенні глобальних екологічних проблем. У поєднанні з науковими підходами мистецтво не лише глибоко аналізує основні аспекти взаємовідносин між людиною і природою, але й пропонує ефективні інструменти для осмислення екологічних викликів та людських дилем. Завдяки своїм специфічним методам соціально-психологічного аналізу реальності, а також власним способам впливу, мистецтво не просто висвітлює проблему, а сприяє її глибшому розумінню, активуючи суспільну свідомість.

Вивчення літературних творів, що акцентують увагу на тематиці природи, відіграє важливу роль у формуванні екологічної свідомості школярів. Це особливо актуально в середній школі, де молодь набуває навичок соціальної відповідальності, вчиться цінувати красу навколишнього світу та усвідомлювати позитивний вплив природи на життя людини. Художнє слово

є потужним інструментом емоційного виховання, допомагаючи учням глибше відчуті єдність та взаємозв'язок людини з навколишнім середовищем.

Тема природи в літературі займає чільне місце у сучасному навчальному процесі, реалізованому згідно з Модельною навчальною програмою із зарубіжної літератури. Завдяки цьому учні мають можливість не лише розширювати свій світогляд через дослідження культури різних країн та народів, але й глибше усвідомлювати співіснування природи і суспільства. Така література стає важливим джерелом формування екологічної турботливості й виховання свідомого ставлення до довкілля, як наголошено у програмному документі [31].

З огляду на важливість питання взаємин між людиною і природою, стає зрозумілим, наскільки необхідно звертати увагу на його значення під час освітнього процесу у середніх школах. Це зумовлює вибір теми для дослідження, заснованої на творчості Джека Лондона: аналіз образу Аляски в його творах крізь призму взаємодії Людини і Природи. Основною метою цієї роботи є ідентифікація характерних рис цієї тематики, а також сприяння розвитку екологічної свідомості та навичок здорового способу життя через використання літературних здобутків.

Формування теми пригод і образу першопроходьця в американській літературі пройшло тривалий шлях трансформацій, що тісно пов'язаний з історичними та культурними особливостями США. Від самого становлення країни питання освоєння та відкриття нових просторів стало центральним у багатьох творах, відображаючи дух авантюризму, боротьбу за виживання та прагнення проникнути в невідоме. Популярність пригодницького жанру зародилася ще на ранніх етапах розвитку американської літератури, коли реалії життя колоністів – людей, які знаходилися на межі цивілізованого світу і дикої природи – визначали тематику творів. Образ першопроходьця став символом відваги, прагнення до свободи і незалежності, що відображало унікальний національний дух США.

На рубежі XVI-XVII століть Англія переживала потужні соціальні, економічні та культурні потрясіння, які суттєво вплинули на повсякденне життя населення. Багато людей почувалися відчуженими у власній країні, потерпаючи від несправедливості існуючого суспільного устрою. Епоха «огорожень» спричинила масове зубожіння селян, які втрачали землю та засоби до життя, тоді як релігійні сепаратисти стикалися з жорстокими переслідуваннями через свої переконання. Паралельно молода буржуазія зіштовхувалася зі значними перешкодами на внутрішньому ринку, які гальмували її розвиток, а старі феодальні порядки обмежували природний прогрес у питаннях особистої свободи, творчості та самореалізації людини.

Одразу, після початку освоєння англійцями Нового Світу, з'являються перші писемні відомості про безкрайні простори земель без власників, багатство та різноманіття флори та фауни Північної Америки. Ці дані були в якихось моментах достовірним свідоцтвом очевидців, але було й багато вимислу та фантазій, переспіву розповідей послухів, і пересічному жителю Англії було важко відділити правду від байок.

Зародження та формування теми пригод та першопроходьця можна умовно поділити на три етапи. Перший етап – це етап заселення та колонізації займає період від XVI-XVII до набуття незалежності США 4 липня 1776 року завдяки ухваленню Декларації незалежності, яка офіційно відокремила тринадцять північноамериканських колоній від Великої Британії. Відтоді цей день, відзначуваний з парадами та феєрверками, отримав назву Дня незалежності або «Четверте липня». Це свято уособлює зародження нової держави та її фундаментальних цінностей.

Основними характерними рисами цього періоду Північноамериканської літератури стали поява перших мемуарних опусів та формування ідеї фронтиру в художніх творах.

Американська література зародилася з подорожніх нотаток, щоденників і мемуарів перших колоністів і дослідників, серед яких чільне місце займає

праця лідера пуритан-фундаторів Нової Англії, впливово губернатора колонії Массачусетської затоки Джона Вінтропа (англ. John Winthrop; 1588 – 1649) «Історія Нової Англії» (англ. A History of New England; 1826). У них розповідалося про непрості умови життя, релігійні принципи, на яких будувалися нові поселення, та взаємодію з природою і корінним населенням. Хоча ці твори не можна віднести до художньої літератури в звичному сьогодні розумінні, вони сформували основу, з якої пізніше вирости пригодницькі історії. З 1630 року Джон Вінтроп почав вести щоденник, заняття, яке він продовжував до кінця свого життя. Перші записи були зроблені ще під час плавання на борту корабля «Арабелла», щоб розповісти близьким, які залишилися в Англії, про хід морської подорожі. Очевидно, жанр щоденника припав йому до душі, оскільки відразу після прибуття він зафіксував момент, коли судно кинуло якір, а потім продовжив регулярно записувати свої спостереження і описувати події, свідком яких ставав.

Щоденник Джона Вінтропа включає роздуми про теологію, хроніку освоєння нових земель, автобіографічні нотатки і звіти про його роботу в якості губернатора. Стиль викладу гранично пуританський – суворий, лаконічний і позбавлений емоцій. Проте зміст робить цей щоденник найціннішим документальним джерелом, що відноситься до епохи, про яку збереглися вкрай мало відомостей.

Сам автор називав свої записи «журналом», що в якійсь мірі виправдано, враховуючи їх періодичний характер – Дж. Вінтроп працював над ними цілих двадцять років. Ця складна і копітка робота була опублікована лише в ХІХ столітті під назвою «Історія Нової Англії» [49].

Концепція освоєння нових земель, або «фронтир», зіграла ключову роль у розвитку цієї теми. Постійний рух на захід і встановлення контакту між цивілізацією та дикою природою стали регіоном перетину культур і способів життя. Ці процеси надихнули створення міфів і літературних мотивів. Історик Фредерік Тернер (англ. Frederick Turner; 1861 – 1932) в своєму дослідженні,

надрукованому у 1920 році в Нью Йорку, «Кордон в Американській історії» (англ. *The Frontier in American History*) підкреслював значення фронтиру у формуванні американської ідентичності, виділяючи його як важливий аспект національної самосвідомості [57].

У процесі колонізації та раннього етапу національної історії значення формування літературних традицій набуло надзвичайної ваги, ставши фундаментальною основою для становлення унікальної американської літератури. Саме цей період вплинув на формування її характерних рис, визначивши тематику, ідейне спрямування та художні пріоритети, які залишалися актуальними й домінуючими протягом багатьох десятиліть.

Другий етап зародження та формування теми пригод та образу першопроходьця розвивався під могутнім впливом грандіозних історичних подій пов'язаних із Війною за незалежність (англ. *American Revolutionary War, American War of Independence*) (1775-1783), становленням нації та створенням нової держави – США. Бурхливі події цієї доленосної доби знайшли своє відображення в північноамериканській літературі починаючи із спогадів сучасників, наприклад Бенджаміна Франкліна (англ. *Benjamin Franklin*; 1706 – 1790) та у біографіях батьків-засновників Томаса Джефферсона (англ. *Thomas Jefferson*; 1743 – 1826), Джорджа Вашингтона (англ. *George Washington*; 1732 – 1799); у патріотичній поезії. Важливим чинником цього періоду було формування національного епосу.

Яскравим прикладом є творчість Джеймса Фенімора Купера (англ. *James Fenimore Cooper*; 1789 – 1851), де персонажі опиняються на межі зіткнення цивілізації з дикою природою, формуючи основу для архетипу нового американця. Роман Джеймса Фенімора Купера «Останній з могікан» (англ. *The Last of the Mohicans*; 1826) є одним з основоположних текстів, що сприяли формуванню американського національного епосу.

Цей твір глибоко пов'язує центральні аспекти міфу про «благородного дикуна» з неминучим зникненням корінних народів Америки, розкриваючи їх

через призму насичених пригодами своїх персонажів, дії яких розгортаються в період франко-індіанської війни. Відтворюючи у своєму тексті відображає культурне зіткнення аборигенів Північної Америки з прибульцями – носіями євроцентристських ідеалів, Ф. Купер створює символічні образи архетипового американського героя Натті Бампо (Соколине Око); парні образи його супутників: індіанців Чингачгука та Ункаса, які демонструють трагічну загибель давньої культури, майстерно розкриваючи драматизм втрати цілої етнічної епохи; жіночі образи сестер Манро: Аліси та Кори – героїнь європейського генезису, які уособлюють світ гармонії та первозданної чистоти, що зникає, підсилюючи гуманітарний аспект нарації. Головна тема роману зосереджується на втраті початкової природної гармонії, яка символізує первісний порядок, рівновагу та щирість людських відносин. Поступ цивілізації зображено як нищівний процес, що незворотно трансформує навколишній світ і впливає на людське мислення [52].

Важливим фактором другого етапу формування в літературі США жанру пригодницьких творів та образу першопроходьця є пошук і формування унікальної американської ідентичності та національної тематики, що відрізняється від традицій європейської, особливо англійської, культурної парадигми, є складним і багатоплановим процесом. Цей процес охоплює різні аспекти, такі як розвиток самостійних культурних, соціальних і політичних цінностей; створення оригінальних літературних і художніх напрямків; а також становлення особливого світогляду, що відображає американський досвід і специфіку. Центральне місце в цьому процесі займає прагнення позбутися залежності від колоніальних традицій і утвердити незалежність у культурній та інтелектуальній сферах, що сприяло появі нових форм самовираження і критичному осмисленню цих відмінностей. Такі автори, як Вашингтон Ірвінг (англ. Washington Irving; 1783 – 1859), Джеймс Фенімор Купер (англ. James Fenimore Cooper; 1789 – 1851) і Чарльз Брокден Браун (англ. Charles Brockden Brown; 1771 – 1810), ставили перед собою завдання

розробити літературу, яка б передавала унікальний американський досвід, замість того щоб обмежуватися наслідуванням британських жанрів і стилів.

І, нарешті північноамериканське письменство ХХ століття – третього етапу формування в літературі США жанру пригодницьких творів та образу першопроходьця, названого «епохою переосмислення» всієї історії США, включає розмаїття імен від натуралістичних пригодницьких творів Марка Твена (англ. Mark Twain; 1835 – 1910) та Джека Лондона (англ. Jack London; 1876 – 1916) до екзотичних нарацій із різноманітними захопливими сюжетами, які охоплюють вестерни, детективні історії, науково-фантастичні оповіді та романи про дорослішання Ернеста Гемінгвея (англ. Ernest Miller Hemingway; 1899 – 1961) та Айзека Азімова (англ. Isaac Asimov; 1920 – 1992).

Тематика пригод і образ першопроходьця, або піонера, в американській літературі мають глибоке коріння, що сформувалося під впливом унікальних історичних реалій Сполучених Штатів. Найбільш значний вплив на їх розвиток справили концепція фронтиру, що позначає прикордонні території освоєння, та ідея «американської мрії», що обіцяє шлях до успіху за допомогою наполегливої праці та завзятості. Фронтир, як символ розширення меж людських можливостей і освоєння незвіданих земель, справив величезний вплив на колективну свідомість і художню творчість у США. Ці мотиви знайшли відображення в оповіданнях, які оспівували дух самостійності, прагнення до свободи і пошуку невідомого. Таким чином, образ першопроходьця став не просто літературним архетипом, а священним елементом національного міфу, що відображає найважливішу частину американської ідентичності та історичного шляху.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ВІДНОШЕНЬ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ В ТВОРЧОСТІ ДЖЕКА ЛОНДОНА

2.1. Віддзеркалення в творчому доробку Джека Лондона історії колонізації США

Життєвий шлях та творчий доробок видатного північноамериканського письменника Джека Лондона (англ. Jack London; 1876 – 1916) припадає на кінець XIX – початок XX століття. Цей історичний період в Сполучених Штатах став часом інтенсивного промислового зростання, що увійшло в історію як частина другої промислової революції, відзначеною стрімким економічним підйомом, хвилею масової імміграції, активною урбанізацією та формуванням засад сучасної корпоративної економіки. Відомий під назвою Позолочене століття, він став епохою як значного багатства та технічного прогресу, так і глибоких соціальних протиріч, які зумовили необхідність докорінних змін. Настання Епохи Прогресизму принесло реформаторські кроки, спрямовані на вдосконалення соціальної та економічної структури країни. У цей же час США зміцнили свої позиції як глобальна держава, провадячи активну експансіоністську політику за межами власних кордонів та беручи участь у міжнародних справах, зокрема, увійшовши в ряди учасників Першої світової війни.

Джек Лондон пройшов усі ці етапи американської історії не як сторонній спостерігач, а як активний учасник цих бурхливих подій, що знайшло своє творче втілення у його художніх текстах та соціально-публіцистичних нарисах. Доцент кафедри зарубіжної літератури та полоністики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Наталя Орестовна Лазірко у своїй статті «Творча постать Джека Лондона в літературознавчій оцінці Юрія Клена» зауважує, що Джек Лондон «пишався своєю країною, її історією, проте його хвилювали не лише минуле і сучасність, він переймався майбутнім Америки й людства загалом. Його творчість

зберігає зв'язок із традиціями американської та західноєвропейської літератури, що проявився насамперед у романтичному звучанні його творів. Він був одним із перших у порушенні та вирішенні нових тем, проблем, поширених згодом у ХХ столітті, випередив свій час новаторством у розумінні й зображенні важливих проблем людського буття» [22].

Спробуємо проілюструвати це положення на конкретних прикладах фактів біографії та творчого доробку північноамериканського письменника.

Біографія Джека Лондона – це історія, яка поєднує в собі натхнення та драму, в якій переплітаються численні випробування, наполеглива праця, прагнення до нових горизонтів і протистояння жорстокій реальності. Всі ці аспекти життя письменника значно вплинули на створення його літературного спадку. Суворий клімат засніженої Аляски, де панують закони природи і виживають лише найсильніші, став потужним джерелом для написання його захопливих романів про людську витривалість і боротьбу за виживання.

Досвід мандрівного життя та глибоке усвідомлення соціальних проблем, таких як нерівність і несправедливість, спонукали Лондона до написання творів, наповнених соціалістичними ідеями, які знайшли широку підтримку серед сучасників.

Разом із тим особисті трагедії, такі як раннє захоплення алкоголем і боротьба із власними внутрішніми демонами, знайшли відображення у його автобіографічній прозі. Особливо виокремлюються емоційно насичені твори, як-от роман «Мартін Іден» (англ. *Martin Eden*; 1909), що розповідає історію боротьби і саморуйнування в пошуку сенсу життя, а також повість «Джон Ячмінне Зерно» (англ. *John Barleycorn*; 1913), у якому автор щиро ділиться власними переживаннями через призму залежності.

Безперечно, з погляду переважної більшості вчених-філологів, вітчизняних та зарубіжних літературознавців-дослідників життєвого та творчого шляху Джека Лондона, біографічні особливості його появи на світ, періоду дитинства та юнацьких років мали чималий вплив на становлення його

характеру та індивідуальностей письменства. Це відзначає у своїй книзі, надрукованій у київському видавництві «Дніпро» у 1978 році «Джек Лондон. Життя і творчість», провідна вітчизняна американістка, докторка філологічних наук, професорка, провідна наукова співробітниця відділу компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Тамара Наумівна Денісова [10]: «Якщо все дитинство Джека було напівголодним і нужденним, то напередодні 1886 року родина остаточно зубожіла, бо вітчизняний утратив роботу. Єдиний, хто тепер міг і мусив утримувати батьків, був десятирічний Джек» [10, с. 11]. Бідність та необхідність працювати з юних років, починаючи з газетярства й роботи на фабриках, виховали в ньому реалістичний погляд на життя й глибоке співчуття до знедолених, що знайшло яскраве відображення у книзі соціологічних нарисів «Люди безодні» (англ. *The People of the Abyss*; 1903): «This book describes what I experienced in the summer of 1902. I went to the “bottom” of London with the feeling that every explorer has. I decided that only facts would convince me, only what I saw with my own eyes, and not the teachings of third parties who had not been to the “underworld,” nor even the testimonies of eyewitnesses who had been there before me. I will also say that I approached life in the “underworld” with one simple criterion: I was ready to consider good that which brings longevity and guarantees health – physical and moral – and bad that which shortens human life, causes suffering, turns people into frail dwarfs, and distorts their psyche....» [48]

Досвід життя «королем устричних браконьєрів», а пізніше служба моряком у складі «рибальського патруля» заклали основу для морських оповідань та історій, наповнених духом спротиву системі.

Але по-справжньому першим серйозним випробуванням для Джека Лондона стала так звана «золота лихоманка». Український вчений в галузі гірництва та підземного будівництва, доктор технічних наук, доктор будівництва, професор, член Донецького відділення Наукового товариства імені Шевченка, член-кореспондент Академії будівництва України по

відділенню «Будівництво шахт, рудників і підземних споруд» Геннадій Іванович Гайко (нар. 11 грудня 1965 р.) визначає це явище як масовий і стихійний потік людей до нововідкритих територій, де були виявлені значні поклади золота, стає своєрідним соціально-економічним феноменом, який супроводжується неконтрольованим переселенням шукачів пригод і збагачення. Цей рух, зазвичай, характеризується використанням примітивних методів видобутку природних ресурсів, спрямованих на максимально швидке отримання прибутку. У процесі таких міграцій часто спостерігаються стрімкі трансформації регіонального розвитку – на місці, де ще вчора була безлюдна пустка, сьогодні виростають густонаселені поселення. Проте після завершення основного етапу видобутку корисних копалин багато з цих населених пунктів буквально занепадають і перетворюються на так звані «міста-примари», що стоять мовчазними свідками минулого процвітання. Незважаючи на ці тимчасові економічні й соціальні підйоми, такі події неодмінно залишають помітний і тривалий слід у культурно-історичному контексті, впливаючи як на долі окремих територій, так і загалом на розвиток людства. Вітчизняний вчений акцентує найбільші з них: Бразильська (1690-1820); Сибірська (1812-1840); Каліфорнійська (1848-1855); Вікторійська (Австралія, 1851-1860); каньйону Фрейзер (1858-1859); Вітватерсрандська (Південня Африка, 1886); Клондайкська (1896-1899) [7, с. 28-35].

Саме учасником останньої, Клондайкської золотої лихоманки (англ. Klondike Gold Rush; також Юконська золота лихоманка, Аляскнська золота лихоманка), події якої розгорталися наприкінці XIX століття на території регіону Клондайк, розташованому на північному заході Канади та Алясці, став 21-річник Джек Лондон. І саме приватні буденні враження безпосереднього очевидця пригодницького життя та активного пошукувача золота стали міцним поштовхом для пробудження творчої енергії та становлення майбутнього митця, про що справедливо занотовує Т. Денісова: «Письменник Джек Лондон почався з розповіді про Північ. Дев'ять оповідань, що склали

першу збірку Лондона, є чимось цілісним, єдиним, одним з циклів його “північної одіссеї”...». І далі: «Він увійшов до американської літератури зі своєю землею. Такою “батьківщиною” для письменника став Клондайк – нова, ще не відома його співвітчизникам країна, яку він відкрив. Це було цікаво та збуджувало інтерес до його новел» [10, с. 28].

Колонізація території США відрізнялася рядом унікальних рис. Вона мала багатонаціональний характер, об'єднуючи представників різних народів, таких як англійці, французи, іспанці, голландці та шведи. Колоністи знаходили свої мотиви в пошуку релігійної свободи або прагненні до економічних інтересів. Процес освоєння призвів до виникнення помітних регіональних відмінностей між Новою Англією, Середніми колоніями і Півднем. Однак колонізація мала руйнівні наслідки для корінного населення, особливо через спалахи захворювань. У підсумку сформувалася своєрідна культура, заснована на поєднанні європейських традицій і нових обставин, з особливим наголосом на ідеї самовизначення і розвитку фронтиру.

Протистояння цивілізації і первісності виступає однією з ключових тем, особливо у творах про Юкон («Білий Ікло», «Поклик предків», «Любов до життя»). Тут людина, яка виступає в ролі колонізатора, неминуче стикається з суворою природою та її непохитними законами, а також з корінними народами, чії землі піддаються завоюванню.

«Північні» оповідання Джека Лондона представляють собою глибокий і багатогранний цикл творів, які майстерно передають атмосферу непростого і напруженого життя в суворих умовах Аляски та долини Юкону. У центрі цих оповідань знаходиться епоха «Золотої лихоманки», що стала одним із найяскравіших і водночас драматичних явищ в історії освоєння Дикого Заходу. Автор детально зображує зіткнення різних культур – корінного населення і переселенців, що шукають багатства у холодних безкрайніх просторах Аляски, – а також показує безперервну боротьбу людини з природою, яка часом виявляється сильнішою за людський дух.

Особливу увагу автор приділяє драматичним ситуаціям і надзвичайній витривалості своїх персонажів перед лицем небезпек, серед яких голод, мороз, самотність і жорстока природа Аляски. Ключові твори цього циклу, такі як збірки «Син Вовка» (1900) та «Бог його батьків» (1901), а також відомі оповідання «Любов до життя», «Біла тиша» і «Кіш, син Кіша», стали класикою світової літератури, відкриваючи читачам глибини людської поведінки у екстремальних умовах. Дж. Лондон через дикі й непривітні пейзажі Аляски майстерно досліджує фундаментальні питання людського буття – поняття честі, морального боргу, меж жорстокості та незламної волі до життя. Його твори показують яскравий контраст між первісним світом дикої природи Півночі Америки і цивілізацією, яка змінюється під впливом навколишнього середовища.

«Північні» оповідання часто висвітлюють тему протистояння між людьми та природою, яке розгортається навколо боротьби за землю чи ресурси для виживання. Ці історії яскраво відображають жорстокість і безкомпромісність боротьби за існування, особливо в епоху колоніалізму, коли питання володіння і конкуренції набували крайніх, інколи трагічних форм. Таким чином, твори Лондона захоплюють читача не лише яскравими живописними образами незвіданих просторів і первісної природи, але й змушують замислитися над основними моральними принципами, силою характеру та місцем людини у світі, де часто домінують жорстокі закони виживання.

Натуралістичний стиль у мистецтві та літературі – явище кінця XIX століття. Намагання його послідовників детального та реалістичного зображення реальності, яке розкриває людину через комплекс біологічних, фізіологічних та соціальних аспектів, часто акцентуючи увагу на маргінальних прошарках суспільства та малопривабливих сторонах життя відповідає філософській концепції натуралістів, що природа є найвищим законодавцем,

що визначає всі закони, за якими існує людське життя, яке беззаперечно підкоряється її порядкам.

Джек Лондон досконало використовував натуралістичний стиль, щоб підкреслити, як суворі реалії нового світу розкривають сутність людської природи. Його персонажі постають перед обличчям первісних інстинктів самозбереження, але при цьому в текстах чітко проступає й проблема соціальної нерівності, яка залишається постійним тіншовим аспектом сучасної цивілізації. Про цей факт зауважує у своїй статті «Північні» оповідання Джека Лондона з погляду індивідуальної авторської манери» доцент кафедри зарубіжної літератури та методики її викладання Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка Зоя Валентинівна Савченко. Вітчизняна вчена вказує, що зображуючи повсякденне життя золотошукачів, Джек Лондон не оминав натуралістичної деталізації, однак його погляд на людську природу суттєво відрізнявся від традиційних підходів натуралістів. Письменник позбавив своїх персонажів визначальної залежності від біологічних законів: навіть у найбільш екстремальних обставинах герої північних оповідань не впадають у безпорадність. Їхня фізична слабкість долається завдяки непохитній волі та моральній стійкості. Ті персонажі, до яких автор ставиться зі щирою симпатією, є втіленням його романтичного ідеалу: сильні особистості, що керуються принципами братерства і справедливості, які стають їхньою внутрішньою опорою в боротьбі зі складнощами [37, с. 308–311].

Попри романтизацію пригод у творах північноамериканського митця, крізь них простежується глибока туга за втраченим диким Заходом і колись недоторканими просторами природи. Ця тема втрати стає символічним уособленням згасання невинності та краху ідеалів «американської мрії», що поступаються місцем невблаганному напору людської експансії.

Дослідження творчості Джека Лондона дозволяє вченим глибше зрозуміти, як цей видатний майстер американської літератури відобразив

процес формування нової літературної традиції. Американська література розвивалася як самостійне культурне явище, увібравши в себе спадщину англійської культури, але одночасно трансформуючи і адаптуючи її відповідно до унікальних особливостей своєї географії, історії та національного характеру. Ця трансформація полягала в осмисленні англійських культурних елементів крізь призму американської дійсності, в результаті чого склався оригінальний і незалежний погляд на світ. На цей факт вказує у своєму дослідженні «Джек Лондон. Життя і творчість» український поет, перекладач та літературний критик Юрій Клен (справжнє ім'я – Освальд-Еккард Бургардт; нім. Oswald-Eckard Burghardt; 1891 – 1947 рр.), що процес пристосування англійської культурної спадщини до американських реалій передбачав переосмислення та впровадження цінностей, які... «оберталися на цінності емоціональні й сентиментальні, – філософський дилетантизм, фанатичний оптимізм і утопічна мрійливість опанувала його інтелект» На думку Юрія Клена, американський прагматизм породжує «відтінок зневаги, яку діловий американець відчуває до людини, що віддалася літературі або мистецтву» [5, с. 430].

Таким чином, життєвий шлях Джека Лондона ніби злився воєдино з його творчістю, перетворюючи особистий досвід на яскраві оповідання, що розкривають складну природу людини та її невинне прагнення долати всі труднощі.

2.2. Характерні риси зображення в творах Джека Лондона взаємозалежності людини та природи

Проблема взаємодії людини з природним середовищем посідає ключову роль у творчості Джека Лондона, відображаючи глибину та різноманітність стосунків між ними.

Творчість Джека Лондона займає особливе місце в літературі початку ХХ століття, представляючи собою не тільки захоплюючі оповідання про

пригоди і виживання, а й глибоке дослідження складних відносин між людиною і природою. У його творах природа Аляски виступає не просто як антураж, а як активна, незалежна сила, що впливає на долю, характер і мораль людини.

Головна мета даного дослідження полягає в комплексному вивченні методів представлення зазначених взаємозв'язків, що дозволить виявити біографічні та культурно-історичні аспекти, які вплинули на формування творчого світогляду письменника.

Твори Джека Лондона, присвячені Півночі, становлять окремий і неповторний пласт його творчої спадщини. Ці оповідання й повісті, дія яких розгортається на непривітних просторах Аляски та канадського Юкону, стали для автора не лише літературною ареною, але й способом глибокого дослідження складних взаємин людини з природою. Саме участь у Клондайкській золотій лихоманці 1897–1898 років дала Дж. Лондону натхнення створити унікальний художній світ, у якому природа виступає не просто фоном, а рівноправним, живим і впливовим персонажем, здатним суттєво змінювати долі героїв.

Природа Аляски у творах північноамериканського автора постає не просто пасивною декорацією оповіді, а активним учасником подій, здатним як сприяти підтримці, так і провокувати руйнування людського існування. Таке осмислення дозволяє глибше проникнути в процеси трансформації особистості героїв і їх самоідентифікації в умовах суворого і дикого середовища. Однією з основних рис зображення природи Аляски в творчості Дж. Лондона є її величність і байдужість. У таких творах, як «Любов до життя», «Поклик предків» та «Білий Ікло», природа постає як могутня стихія, яка залишається нейтральною до людських прагнень або страждань. Вона позбавлена будь-яких моральних суджень і існує виключно в рамках своїх непорушних законів. Через це протистояння з природою Аляски стає не лише фізичним випробуванням, але й глибоким духовним викликом. Дж. Лондон

акцентує увагу на тому, що виживають тільки ті, хто приймає її правила і навчається жити згідно з ними, тоді як горді і ті, хто не здатен зрозуміти закономірності природного порядку, неминуче зазнають поразки. Американський історик-марксист, який спеціалізувався на історії праці та робітничого руху, педагог Філіп Фонер (англ. Philip Foner; 1910 – 1994 рр.) у книзі, надрукованій у 1947 році у Нью Йорку «Джек Лондон: Американський бунтар: Збірка його соціальних праць, а також ґрунтовне дослідження особистості та епохи» («Jack London: American Rebel: A Collection of his Social Writings, Together with an Extensive Study of the Man and his Times») характеризує Джека Лондона як одного із найкращих письменників-натуралістів, у творах якого віддзеркалене справжнє життя: «... no American writer was a more articulate and splendid spokesman for his time. For it was Jack London more than any other writer of his day, who broke the ice that was congealing American letters and brought life literature into a meaningful relation to each other» [46, p.13]. Базуючи власний світогляд на марксистських засадах, Ф. Фолкнер підкреслює пряму взаємозалежність натуралізму в творах північноамериканського письменника із його власним досвідом тяжкої фізичної праці у парубоцтві та юнацтві: «As a newboy, sailor, mill-hand, stoker, tramp, and janitor, he came to know all there was to know about about the life of the underdog. He knew what it meant to be one of the disinherited, to be chained to the deadening routine of the machine and to soul-destroying labor for an insufficient reward» [46, p. 15].

Особливістю творчого стилю письменника є його виразна реалістичність. Джек Лондон із майстерністю передає суворість північних земель через живі деталі: крижаний холод, нескінченний сніг, гнітючу самотність і нещадний голод. Однак за цими точними описами завжди відчутна глибока філософська складова. Боротьба героя з безжальними природними умовами перетворюється на символічну метафору боротьби за існування, свободу та право бути сильним. Доцент кафедри зарубіжної

літератури та полоністики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Наталя Орестовна Лазірко у своїй статті «Творча постать Джека Лондона в літературознавчій оцінці Юрія Клена» вказує на той факт, що Дж. Лондоном запозичив для образу головного героя своїх нарацій «традиційну фігуру конвенціональної літератури: людина, не маючи грошей у кишені, силою власних м'язів торує собі шлях до мільйонного багатства» [22, с. 32]. Але, у той же самий час «старий сюжет Лондон наповнив новим життям, надав йому сліпучих барв, додав досвід власного життя, прикрасив картинами по побутовими і, нарешті, додав апофеозу людині, яка зрікається свого багатства» [22, с. 32].

У північній прозі Джека Лондона природа постає як об'єктивний арбітр, що байдуже випробовує людину на стійкість і здатність до виживання. В оповіданні «Біла тиша» (англ. *The White Silence*), написаному у 1899 році, що увійшло до першої збірки Джека Лондона «Син вовка» (англ. *The Son of the Wolf*; 1900), сувора зима Аляски стає символом випробування, яке зустрічає трьох мандрівників. Автор твору підкреслює, що існування людини в таких умовах порушує природну рівновагу, тоді як смерть повертає до стану гармонії. Природне середовище Аляски, хоча й безжалісне, залишається нейтральним і неупередженим; його байдужість виявляє істинні риси людської натури.

На просторах Аляски людина опиняється в стані абсолютної самотності перед силою стихій. Герої творів Дж. Лондона стикаються із ситуаціями, де на життєвій сцені стоїть не лише фізичне виживання, а й збереження моральної цілісності. В оповіданні «Кіш, син Кішів» (англ. *Keesh, the Son of Keesh*), написаному приблизно між 1904-1907 рр., автор відзначає, що суворі умови снігу і холоду змушують існувати в рамках, де доброчесності та слабкості зазнають максимальної перевірки. Боротися за життя можливо лише через усвідомлення та дотримання законів природи Аляски, які водночас випробовують силу людських принципів та моральних переконань [4].

Однак творчість Дж. Лондона не обмежується конфліктом людини і природи. Він також щиро розкриває їх єдність. Повість «Поклик предків», або «Поклик пращурів» (англ. *The Call of the Wild*) була надрукована у 1903 році. У цьому творі розкривається захоплююча історія домашнього пса на ім'я Бек, який поєднує в собі риси сенбернара і вівчарки. Доля змушує його покинути зручний і захищений світ, до якого він звик, і опинитися в суворих умовах життя їздової собаки на Півночі. Тут на нього чекає зовсім інший, непривітний світ природи Аляски, де панують жорстокі закони виживання, відомі як «закон палиці і ікла». Протягом оповідання Бек стикається з необхідністю долати незліченні випробування: він вчиться загострювати свої почуття, проявляти кмітливість, боротися за лідерство і все частіше покладатися на свої глибоко приховані первісні інстинкти. Автор майстерно зачіпає універсальні теми виживання в екстремальних умовах, здатності до адаптації, суворого характеру природи Аляски і безжальної жадібності людини, яка часто призводить до трагедій. З плином часу, під впливом жорстокого, але величного світу дикої природи, Бек неминуче починає змінюватися. Кожен новий досвід немов пробуджує його внутрішню дикість: в ньому поступово згасає прихильність до цивілізованого життя, поступаючись місцем древнім інстинктам, які допомагають йому знайти справжню свободу і гармонію з навколишнім світом. Перехід від одомашненої істоти до вільного мешканця природи стає центральним мотивом твору [53]. Цей процес символізує повернення до гармонії з природним світом, яку цивілізована людина часто втрачає.

Значимість цього глибокого і змістовного твору підтверджується його численними екранізаціями, які допомогли донести історію Бека до широкого глядача. Найбільш помітні кіновтілення були створені в 1935 році, потім в 1972 році і знову повернулися на екрани в новій інтерпретації в 2020 році, кожна з яких зуміла привнести щось унікальне в оповідання, відображаючи глибину оригінального задуму автора.

У своїх творах Джек Лондон глибоко інтегрує ідеї дарвінізму, акцентуючи увагу на природі як безжальному полі бою, де кожен живий організм підпорядковується суворим законам природного відбору. Найяскравіше ця концепція відображається у його повісті «Білий Ікло», де автор майстерно змальовує взаємозв'язки між жорсткими умовами довкілля Аляски, тваринним світом та людством, об'єднуючи їх у єдину цілісну систему. Тут межі між видами наче розмиваються, відкриваючи фундаментальну схожість життя в усіх його формах. Дж. Лондон таким чином пояснює універсальність боротьби за існування, що є незмінною для будь-якого живого організму. Повість «Біле Ікло» (англ. *White Fang*) побачила світ у 1906 році. Цей твір оповідає про життєвий шлях особливої істоти – напіввовка, напівсобаки. У його сюжетів переплітаються теми виживання, суворості дикої природи Аляски, боротьби з людською жорстокістю, вірності та здатності до любові. Події розгортаються на безкраїх просторах тайги Юкону під час Золотої лихоманки. Джек Лондон детально змальовує життєвий шлях вовчєняти з моменту його народження і до зустрічі з людьми. Протягом цього шляху головний герой стикається зі складними випробуваннями: він засвоює витончені закони виживання, переживає агресію з боку одноплемінників, таких як злісний щєня Ліп-Ліп, а також проводить час у неволі під наглядом різних господарів – індіанця Сірого Бобра та жорстокого Б'юті Сміта, який використовує його для кривавих собачих боїв.

Кульмінаційним моментом стає втручання вдумливого та доброзичливого гірського інженера Відона Скотта, який рятує Білого Ікла від страждань. Він забирає тварину до спокійної Каліфорнії, де починає поступово привертати його довіру і вчить жити серед людей із відчуттям безпеки і тепла. Наприкінці історії Білий Ікло самовіддано захищає родину свого господаря від небезпечного злочинця, остаточно знаходячи не лише своє місце у світі, але й родину, яка стала його домом, отримуючи прізвисько «Безцінний вовк» [54]. У повісті «Біле Ікло» відбувається зворотне: дика тварина вчиться сприймати

людину, відкриваючи для себе доброту і турботу. Дж. Лондон показує взаємний процес зміни: природа Аляски загартовує людину, а людина здатна принести в неї свою розумність і людяність.

Твір американського митця проникає в серце кожного читача, нагадуючи про силу стійкості, сміливості та відповідальності за тих, хто поруч. Через динамічний і пронизливий сюжет вона показує, що навіть найбільш дика й норовлива істота здатна відповісти на доброту відданістю й любов'ю.

Його герої змушені дотримуватися безжальних правил природи Аляски: або вони адаптуються до умов виживання і знаходять гармонію з дикою природою, або приречені на загибель. У цей період Джек Лондон активно працює у жанрі оповідання. Яскравим прикладом майстерності короткої нарації може бути його твір 1907 року «Любов до життя» або «Жага до життя» (англ. *Love of Life*). Опинившись на самоті серед невідконтрольної та безжальної природи Аляски, поранений і зражений герой занурюється у безнадійну битву за виживання. Залишки своєї сили він спрямовує на шлях на південь Аляски, де переживає жахливі випробування – всепоглинаючий голод, нестерпний біль і гнітючу самотність. З плином часу, усвідомлюючи справжню вартість буття, він позбувається тягаря матеріального світу, відкидаючи золото, яке колись видавалося йому безцінним. Його шлях переслідує хвора, виснажена вовчиця, і між людиною та звіром вибухає жорстока, невимовно важка боротьба за право жити. У кульмінаційній сутичці герой все ж бере верх над хижаком. На межі виснаження він п'є кров переможеного звіра, знаходячи в цьому останній засіб продовжити свій бій із невблаганною долею. Ця розповідь стає оспівуванням незламного духу людини, яка здатна подолати навіть найсуворіші виклики життя [55]. В оповіданні «Любов до життя» головний персонаж, опинившись на межі фізичних і моральних сил, повертається до найпримітивнішого стану буття. Його боротьба за виживання демонструє базові біологічні інстинкти, де успіх

визначається не розумовими здібностями чи етичними переконаннями, а невідступним потягом до життя.

У творчості Джека Лондона ключову роль відіграє мотив протиставлення цивілізації та дикої природи. Герої, які намагаються зберегти цінності й спосіб життя південного світу, нерідко стають безпорадними перед жорстокими умовами й викликами природного середовища Аляски. Натомість ті, хто вміє адаптуватися, приймаючи непорушні закони природи, знаходять гармонію і внутрішню силу.

Цей конфлікт особливо яскраво розкривається у пригодницькому творі «Поклик предків», або «Поклик пращурів» (англ. *The Call of the Wild*; 1900). Бак, колись звичайний домашній пес, поступово усвідомлює свою природну сутність, яка пробуджує в ньому давні інстинкти і приводить до злиття з вовчою зграєю. Ця трансформація символізує повернення до витоків, до гармонії з дикою природою та її початковими законами. Водночас Дж. Лондон не ідеалізує природу Аляски. Він підкреслює її суворість і невблаганну справедливість, де виживають лише найсильніші, а слабкість неминуче тягне за собою загибель [53].

Попри те, що літературна спадщина Джека Лондона, зокрема його натуралістичне відображення боротьби за виживання, значною мірою зосереджується на жорстокості та невблаганності навколишнього середовища, природа Аляски у творах північної тематики набуває також глибокого духовного наповнення. У пригодницькій повісті «Білий Ікло» через образ напіввовка-напівсобаки, який поступово вчиться відчувати любов і довіру завдяки ставленню турботливого господаря, природа Аляски розкривається як носій тендітної, але універсальної здатності до любові та взаємодії, що є властивою будь-якій живій істоті. Разом з тим в оповіданні «Там, де стежки розбігаються» (англ. *Where the Trail Forks*; 1900), що входить до збірки «Бог його батьків» (англ. *The God of His Fathers*; 1901) природа Аляски виступає не лише у ролі фону, але також як активний учасник морального протистояння.

Вона виявляється каталізатором подій, який спонукає персонажів до розкриття своєї справжньої сутності та ухвалення рішень, що визначають їхній життєвий шлях. Оповідання Джека Лондона «Там, де стежки розбігаються» є вражаючим прикладом північної прози, в якому автор досліджує зіткнення двох культурних світів – цивілізованих золотошукачів і корінних жителів Аляски. Центральна подія твору розгортається навколо драматичної суперечності: спроба одного з старателів врятувати індіанку від ритуального жертвопринесення призводить до виникнення запеклого конфлікту. Результатом стає трагічна загибель всіх білих учасників подій, тоді як природа Аляски продовжує свій цикл, залишаючи спадщину у вигляді потомства собаки, яка втекла в ліс. Ці вовки з незвичайними плямами символізують взаємодію і наслідки перетину двох світів.

Твір передає сувору атмосферу життя на Півночі, де в напруженій боротьбі стикаються гордість, честь і давні традиції. Природа Аляски в ньому постає не нейтральним фоном, а повноцінним учасником подій, підкреслюючи незмінний взаємозв'язок людської долі і навколишнього середовища. Оповідання служить чудовою відправною точкою для знайомства з творчістю Джека Лондона, що розкриває філософію природи Аляски і місце людини в її жорстокій і величній гармонії [3].

Північна природа у творах Дж. Лондона постає як уособлення простору абсолютної свободи, вільного від соціальних та культурних обмежень. У суворих умовах Аляски людина позбавляється маски, накладеної цивілізацією, оголюючи свою первинну сутність, незатьмарену штучними впливами суспільства.

Головною особливістю творчості Джека Лондона є глибоке та багатогранне зображення зв'язку між людиною і природою. Його «північні» оповідання пронизані драматизмом і філософськими роздумами, природа Аляски в них відіграє не лише роль декорації, а постає як активний учасник подій, що впливає на розвиток сюжету.

У літературному світі Дж. Лондона природа Аляски втілюється в образі могутньої та невблаганної сили, байдужої до людських прагнень і амбіцій. Людина, щоб вижити у таких умовах, змушена пристосовуватися до її законів, відшукувати в собі незламну волю, силу духу та витривалість. Особливе місце ця тема займає у творах, присвячених Півночі, де суворі кліматичні умови, нескінченні засніжені пейзажі та дикі простори Аляски стають справжнім випробуванням для героїв.

Інший ключовий аспект творчості Дж. Лондона – первісних інстинктів людини. У його роботах особливо помітно, як екстремальні обставини змушують персонажів повернутися до своєї природної сутності, шукати спільну мову з навколишнім світом і навчатися жити згідно його правил. Подібна взаємодія часто зображена через досвід його героїв, котрі, перебуваючи на межі життя і смерті, знаходять у природі Аляски підтримку.

Незважаючи на всю суворість і небезпеку, природа у творах Дж. Лондона постає також як джерело натхнення, краси та величі. Автор через детальні описи ландшафтів Аляски, атмосферних явищ та поведінки тварин передає гармонію навколишнього світу, вигідно контрастуючи його безтурботність із драмами людського життя. На цьому тлі боротьба героїв набуває глибшого сенсу, а їх внутрішнє зростання відчувається особливо яскраво. Природа Аляски стає одночасно і викликом, і джерелом натхнення – місцем, де людина відкриває свою справжню сутність і проходить шлях загартування в боротьбі за існування.

Таким чином, у творах Дж. Лондона людина і природа тісно переплетені. Натура Аляски одночасно перевіряє людину на міцність і надихає на внутрішнє відродження; вона знищує слабких і величає сильних духом. На тлі цих випробувань герої письменника розкривають у собі справжні людські якості: стійкість, волю до життя і внутрішню силу.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про ключове завдання цього дослідження – ретельне вивчення багатогранних аспектів взаємодії людини-

першопроходьця з природою Аляски, які знаходять своє відображення у «північних» оповіданнях Джека Лондона. Такий підхід дозволяє не лише детально проаналізувати художні особливості його творів, але й поглибити розуміння філософських роздумів автора стосовно можливостей гармонійного співіснування людини та навколишнього середовища. Увага зосереджена на дослідженні трансформації світоглядних позицій письменника – від конфлікту і протистояння до прагнення досягти гармонії у відносинах із природою Аляски. Це обумовлює значущість дослідження, особливо в контексті сучасних екологічних викликів, що потребують переосмислення ролі людини як невід'ємної частини природного середовища.

Основними характерними рисами зображення взаємовідносин людини-першопроходьця та дикої північноамериканської природи у «північних» оповідях Дж. Лондона є той факт, що довкілля Аляски виступає як безпристрасний арбітр, що безжалісно перевіряє людську стійкість. У північних широтах людина стикається з безмежною самотністю, оточена могутніми силами природи. Героям доводиться долати випробування, які не тільки вимагають фізичної міцності, але й визначають їх духовний стан. У «північних» творах Дж. Лондона природа Аляски постає як місце, де дарвінівські ідеї пронизують кожен аспект життя. Тут природне середовище є жорстокою сценою, на якій розігрується безжалісна боротьба за виживання, де природний відбір визначає долю всіх живих істот. Люди, опинившись у цьому безжалісному середовищі, зобов'язані підкоритися його законам: або вони адаптуються до жорстоких умов, або загинуть. У «північних» творах Дж. Лондона чітко простежується конфлікт між цивілізованим світом та первозданною природою Аляски. Герої, що приносять із собою ідеали південної культури, стикаються з безсиллям проти жорстких умов Півночі. З іншого боку, ті, хто вміє пристосуватися до навколишнього середовища та підкоритися його законам, знаходять шлях до духовного спокою. Але Дж. Лондон не романтизує дику природу Аляски – він демонструє її безжалю

справедливість, де слабкість зазнає немилосердного покарання. Попри реалістичне зображення боротьби людини за існування, пейзажі Аляски в творах автора набувають символічного значення. У творчості Дж. Лондона північна природа Аляски виступає символом безмежної волі, яка не знає пут соціальних норм чи звичаїв. Суворе середовище руйнує облуду, нав'язану людині соціумом, розкриваючи її істинну природу, незатулену зовнішніми факторами.

Динаміка творчого життя Джека Лондона являє собою поступовий процес, пов'язаний із тим, як письменник дивився на світ і що цінував у літературі Північної Америки того часу. Митець брав елементи з реалізму, романтики та натуралізму, поєднуючи точність фактів з уявою. Дж. Лондон розширив звичні для північноамериканської літератури теми, такі як людина-першопроходець і природа Аляски, розширивши до онтологічного масштабу: цивілізація і культура.

Для Дж. Лондона було важливо, як людина співіснує з природою і цивілізацією. Це питання він досліджував у своїх творах у період з 1900 по 1916 роки, використовуючи різні літературні жанри: оповідання, повісті, невеликі романи, нариси, есе та соціальні статті.

На погляди Дж. Лондона вплинули різні суспільні, політичні та філософські ідеї. Важливими письменниками, що мали вплив на становлення власної творчої манери, були Г. Мелвілл, Е. По, Р. Кіплінг, Дж. Конрад і Р. Стівенсон. Однак, переосмисливши їхні ідеї, Дж. Лондон створив власну унікальну філософію життя, що ґрунтується на правдивості фактів та силі уяви.

Хоча Дж. Лондон не дотримувався жодної конкретної наукової школи, він зміг висловити у своїх творах думки про розвиток цивілізації. Він показав людину як частину цивілізаційного процесу. У своїх творах, від есе до романів і п'єс, він розкрив багатогранне розуміння цивілізації, розглядаючи її як спосіб життя певної групи людей, що охоплює матеріальні, інтелектуальні, моральні

аспекти та соціально-політичну організацію. Також він бачив її як сукупність ідей та інститутів, зумовлених відносинами в суспільстві та матеріальною культурою, і як рівень розвитку суспільства з передовими технологіями та централізованим управлінням.

Розмірковуючи про те, куди рухається цивілізація, Дж. Лондон пов'язував свої думки з уявленнями про те, як людство розвивається і прогресує, вірячи в соціальний оптимізм. Він цінував ідею безперервності, де інстинкти поступаються місцем розуму та емоціям, а духовні цінності передаються з покоління в покоління.

Дж. Лондон заздалегідь помітив, що цивілізація може розвиватися різними шляхами, і звернув увагу на те, що світ стає менш людським. У його творах вже були думки про те, що життя стає занадто механічним, про загрози тероризму та важливість моралі в цивілізації. Ці теми почали активно обговорювати лише в середині та наприкінці ХХ століття.

У творах Дж. Лондона людина є сполучною ланкою між природою і цивілізацією. Він майстерно зобразив риси особистості, сформовані його епохою. Головний герой Дж. Лондона відображає як історичні події свого часу, так і вічні людські якості.

Він мріяв про суспільство, де людина живе в гармонії, де духовні цінності є найважливішими. Дж. Лондон вважав, що цивілізація повинна допомагати культурі, дозволяючи людині поєднувати природні начала, розвиток інтелекту та моральні принципи. Це передбачає не лише позитивні емоції та моральні цінності, але й можливість самореалізації в суспільстві та особистому житті.

Тема людина – природа – цивілізація глибоко відображена у його творчості завдяки різноманітним літературним прийомам. Важливу роль відіграє поєднання аналізу та узагальнення, особлива система образів і мотивів. Також важливим є використання алегорій, символів і звернення до

міфологічних образів, створення філософського змісту, особливо в пізніх творах автора.

РОЗДІЛ 3. МІСЦЕ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НА ТЕМУ ВІДНОШЕНЬ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ У ПРОГРАМІ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

3.1. Місце творів про людину і природу в шкільній програмі «Зарубіжна література» 10-11 класи (профільний рівень)

У Навчальній програмі для закладів загальної середньої освіти «Зарубіжна література» 10 – 11 класи Профільний рівень (редакція 2022 року), яку було затверджено та надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698 [34] твори, присвячені взаємозв'язку людини і природи, займають важливе місце. Вони охоплюють різні епохи та літературні стилі, починаючи від романтизму і закінчуючи реалізмом та модернізмом. У цих творах природа розглядається з різних перспектив: як джерело натхнення, як сила, що впливає на формування людського характеру, і як об'єкт осмислення глибоких філософських питань.

Серед представлених у програмі авторів, таких як Волт Вітмен (збірка «Листя трави»); Люсі Мод Монтгомері (роман «Енн із Зелених Дахів»); Поль Верлен (вірш «Осіння пісня»); Мо Янь (оповідання «Геній»); Ернест Міллер Гемінгвей (повість-притча «Старий і море» та інших, здобувачі середньої освіти отримують можливість поглиблено досліджувати тему взаємовідносин людини з навколишнім світом у широкому культурному та історичному контексті.

Колектив розробників Навчальної програми для закладів загальної середньої освіти «Зарубіжна література» 10 – 11 класи Профільний рівень (редакція 2022 року), до якого долучилися передові вчителі, науковці, методисти й широка громадськість, програмі враховав позитивний досвід програмотворення України та Рекомендації Європейської Ради.

Після знайомства із творами про взаємовідносини людини й природи здобувачі середньої освіти набувають універсальних компетентностей, незалежних від конкретної сфери діяльності, але надзвичайно важливих для успішного виконання завдань і наступного розкриття потенціалу особистості в життєвих ситуаціях.

Серед них можна вказати уміння:

- здійснювати діяльність без шкоди для навколишнього середовища;
- усвідомлювати довкілля як джерело життя і гармонії;
- проявляти турботу про природу, враховуючи її значення для розвитку особистості;
- дотримуватися принципів здорового способу життя;
- готовність зберігати природні ресурси для теперішніх і майбутніх поколінь;
- прагнення до розширення знань через художню літературу, щоб зрозуміти цілісність світу та роль людини у ньому;
- освоєння традицій різних народів і засвоєння корисного досвіду щодо охорони довкілля.

Враховуючи рівень володіння здобувачами середньої освіти 10-11 класів англійською мовою, можна запропонувати провести інтегрований урок Зарубіжної літератури (позакласне читання) та Англійської мови.

Довідник сайту «ОСВІТА UA» пропонує наступне визначення та цілі інтегрованого уроку: «Інтегрований урок – це урок, який проводиться з метою розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах.

Його проведення забезпечує формування в учнів цілісної системи уявлень про діалектико-матеріалістичні закони пізнання навколишнього світу в їх взаємозв'язку та взаємозумовленості; сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування до процесів та явищ

оточуючої дійсності. Доцільність інтегрованих уроків зумовлена завданнями інтеграції знань, умінь і навичок учнів з основ наук. Вони сприяють розкриттю наукових законів та умов їх прояву в різних галузях науки та сферах практичної діяльності; виявленню специфіки та можливості прояву закономірностей, законів, ідей, теорій в оточуючій дійсності; інтеграції діяльності вчителів із формування загально навчальних умінь і навичок учнів (навчально-організаційні, навчально-інформаційні, навчально-інтелектуальні); розкриттю багатогранності можливостей застосування набутих знань учнів у різних галузях науки та сферах діяльності; синтезу фактів, явищ, процесів з метою висунення нових ідей, розробки гіпотез; інтеграції діяльності вчителів з формування творчої особистості учня, розвитку його здібностей» [35].

Під час спостереження та аналізу інтегрованого уроку варто звернути увагу на такі ключові аспекти:

- Вибір педагогічно обґрунтованої теми інтегрованого уроку з урахуванням змістовної основи матеріалу, що вивчається на різних навчальних предметах.
- Постановка мети та завдань уроку, а також забезпечення мотивації учнів до навчально-пізнавальної діяльності.
- Доцільність підбору змісту навчального матеріалу різними вчителями, що сприяє інтеграції досягнень учнів, формуванню системності й поглибленню знань.
- Обґрунтованість вибору методів і засобів організації навчального процесу.
- Ефективність обраної технології проведення інтегрованого уроку.
- Узгодженість дій активних і пасивних учасників у досягненні поставлених цілей та виконанні завдань уроку.
- Виконання функціональних обов'язків провідного педагога під час проведення заняття.

- Підведення підсумків уроку й оцінка його результативності та освітнього впливу.

У процесі організації та проведення інтегрованого уроку беруть участь кілька педагогів, чий обов'язки зосереджуються на наступних аспектах: визначенні змістового наповнення та обсягу навчального матеріалу з відповідних дисциплін, які вони викладають, у межах поставлених цілей та завдань інтегрованого уроку; виборі оптимальних форм і методів реалізації навчального контенту; встановленні міжпредметних зв'язків, що впливають із базових знань, які можуть бути інтегровані. При цьому необхідно враховувати специфіку кожної навчальної дисципліни та її потенціал у розкритті загальних фундаментальних закономірностей, теоретичних положень і концепцій, які виступають інтегруючою основою різних предметів. Задля забезпечення цілісності та взаємодії зусиль педагогів під час підготовки та проведення такого уроку важлива роль відводиться координації їх діяльності.

Як правило, функцію координатора виконує провідний вчитель, що опікується реалізацією даної освітньої задачі. Його обов'язки охоплюють формування структури й змісту навчального матеріалу, визначення оптимального обсягу знань для засвоєння та регуляції ролі кожного педагога у процесі проведення заняття. Крім того, координатор зосереджується на забезпеченні ефективної взаємодії між вчителями, активізації пізнавальної діяльності учнів, застосуванні раціональних технологій навчального процесу задля досягнення поставлених цілей.

Структура інтегрованого уроку формується відповідно до визначених навчальних цілей і завдань, а також залежить від змісту освітнього процесу й зумовлюється специфікою діяльності педагогів та учнів. Оскільки інтегрований урок здебільшого спрямований на систематизацію та узагальнення знань, умінь і навичок здобувачів освіти, оптимальною структурою такого заняття є наступна послідовність: оголошення теми, цілей

і завдань уроку; мотивація навчальної активності учнів; актуалізація та корекція їхніх опорних знань; аналіз ключових фактів, подій і явищ; перенесення набутих знань і навичок у нові практичні ситуації; узагальнення й систематизація результатів навчальної діяльності; виокремлення основних наукових ідей і теорій, що інтегрують різні предмети.

Технологічні аспекти проведення інтегрованого уроку можуть варіюватися залежно від його мети, змістового наповнення та педагогічних завдань, а також від методів освітньої діяльності й конкретних ситуацій під час заняття. Традиційно його проведення передбачає наступні етапи: вихідну презентацію теми й ознайомлення учнів із цілями та завданнями уроку; вступне слово ведучого вчителя чи представників учнівських груп; взаємодію між учителями й учнями в процесі виконання завдань; коментування, доповнення й уточнення матеріалу; контроль засвоєння; рецензування учнівських робіт; завершальне підбиття підсумків.

Важливою складовою підвищення ефективності інтегрованого уроку є його матеріально-технічне забезпечення, яке включає демонстраційні матеріали й обладнання, ресурси для проведення лабораторних і польових досліджень, аудіовізуальні інструменти навчання, інформаційно-графічні засоби (таблиці, графіки, схеми), алгоритми виконання завдань, інструкції для самостійної роботи, тренажери та мультимедійні екрани. Такий підхід сприяє формуванню глибоких міжпредметних знань і розвитку критичного мислення в учнів [35].

3.2. Модель інтегрованого заняття за творчим доробком Джека Лондона та формування у школярів екологічної грамотності та здорового способу життя

Із творчим доробком Дж. Лондона здобувачі середньої освіти знайомляться згідно Модельною навчальною програмою «Зарубіжна

література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) у шостому класі. Школярам пропонується опрацювати оповідання «Жага до життя» і, серед шляхів аналізу твору пропонується вивчити роль пейзажних ескізів у відображенні емоційного стану головного персонажа. Додаток 2 програми містить Список творів для додаткового читання Для уроків позакласного читання та уроків із резервного часу (за вибором учителя), та рекомендує продовжити знайомство із творчістю Дж. Лондона та обговорити його твори «Біле Ікло», «Поклик предків» (1 за вибором) [31].

Цінним методичним помічником при підготовці до уроку позакласного читання за повістю «Біле Ікло» буде посібник для читання і перекладу доцентки кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка Олександри Володимирівни Літвіняк. Текст оповідання наданий українською та англійською мовами та зручно розташований паралельно на сторінках посібника [25].

Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти «Зарубіжна література» 10 – 11 класи Профільний рівень (редакція 2022 року) пропонує познайомитися із романом Джека Лондона «Мартін Іден» на уроці позакласного читання [34].

Українська науковиця, доктор педагогічних наук, професор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ) Мірошниченко Леся Федорівна (12 червня 1943, Дніпропетровськ) визначає, що уроки позакласного читання – це «... система заходів з певної навчально-виховною метою, завданнями і науково-методичним забезпеченням, які проводяться в позаурочний час [30; с. 395].

Позакласне читання слід розглядати як один із ключових напрямків діяльності вчителя-словесника, адже саме на таких заняттях розгортається особливий простір для стимулювання читацької самостійності учнів. Уроки, що включають позакласне читання, активно сприяють формуванню їхніх

читацьких інтересів, спонукають учнів до ширшого пізнання літератури поза межами обов'язкової програми та допомагають розкрити резерви літературної освіти. Вихід у простір позакласного читання дає змогу зробити акцент на індивідуальному читацькому досвіді кожного учня, враховуючи його особисті уподобання й літературні пошуки.

Урок позакласного читання, як і будь-яке інше заняття, має бути побудований на основі особистісного підходу до освіти. Це означає, що уроки повинні спиратися на розвиток навичок самостійного здобуття знань учнями, а також їхнього ефективного застосування у практичному житті. Проте реалізація цієї мети вимагає від учителя відкриття перед учнями захоплюючого світу книжок. Учні мають навчитися не лише орієнтуватися у широкому книжковому просторі, але й знаходити твори, які відповідають їхнім потребам та інтересам. Важливо також сформувати вміння використовувати книгу як джерело натхнення й знань, перетворюючи її на незамінний інструмент для саморозвитку.

Головне завдання вчителя на такому занятті, стверджує в своєму підручнику «Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах» Л. Ф. Мірошніченко, – це: «... залучити до позакласної роботи учнів за їхніми здібностями, допомогти розвивати їх, щоб школярі могли легко і правильно визначитися у своїх бажаннях, здійснити своє покликання. А зробити це й учителю, й учню допоможе звернення до книжки, до кращих творів світової літератури. Читання класичного роману – це банкет, гідний богів. Допомогти учням взяти в ньому участь – покликання вчителя» [30, с. 394].

Інтегрований урок з англійської мови та світової літератури за романом Джека Лондона «Мартін Іден» має на меті не лише поглибити розуміння художнього добутку північноамериканського письменника, а й розвинути мовні уміння здобувачів середньої освіти через залучення до справжнього матеріалу та міждисциплінарних зв'язків.

Тема заняття: Знайомство із життєвим шляхом та творчим доробком Джека Лондона на інтегрованому занятті з англійської мови та зарубіжної літератури (позакласне читання роман «Мартін Іден»)

Мета заняття

Освітня (літературна): Поглибити знання учнів про доробок Джека Лондона, зокрема про роман «Мартін Іден»; розкрити головні засади твору (шлях самовдосконалення, суспільна нерівність, хибні уявлення про щастя, значення освіти, індивідуалізм); формувати навички комплексного розбору художнього тексту та опису головних персонажів.

Освітня (мовна): Активізувати словниковий запас учнів за темами «Навчання», «Суспільне становище», «Прагнення та цілі», «Література»; вдосконалити уміння читання, сприймання на слух, говоріння та письма англійською мовою на основі уривків оригінального чи адаптованого тексту роману.

Розвивальна: Розвивати критичне мислення, здатність аналізувати проблеми, порушені у романі, та висловлювати власну обґрунтовану позицію англійською мовою; формувати уміння працювати з даними, здатність порівнювати та зіставляти явища різних культур (американської та української).

Виховна: Сприяти становленню життєвих цінностей, таких як рішучість, прагнення до знань; плекати шану до світової культури та літератури; заохочувати до самовдосконалення та самоосвіти, роздумуючи над «вартістю успіху».

Завдання уроку

Літературні завдання:

- Проаналізувати автобіографічні мотиви у романі.
- Дослідити зміну світогляду Мартіна Ідена і причини його розчарування у соціумі та житті.

- Обговорити основні питання, порушені автором: суспільна нерівність, роль індивіда у суспільстві, сенс буття, кохання як ілюзія.
- Визначити художні риси твору (символіка, структура).

Мовні завдання:

- Опрацювати та використати у мовленні тематичну лексику (наприклад, self-education, social class, high society, aspirations, disillusionment, manuscript тощо).
- Прочитати та передати ключові уривки тексту (в оригіналі або адаптованому варіанті).
- Прослухати аудіозапис (наприклад, коротке резюме сюжету чи розмову) та виконати завдання на розуміння почутого.
- Взяти участь у розмові або інсценівці англійською мовою, виказуючи різні погляди на дії героїв.

Форми праці

- Інтерактивні: дискусії, дебати, робота у невеликих колективах, презентації, рольові ігри.
- Проблемні: обговорення моральних дилем героїв, пошук відповідей на філософські питання роману.
- Лінгвістичні: лексичні вправи, переклад, аудіювання, розвиток усного та діалогічного мовлення.

Такий підхід дозволяє учням не лише краще осягнути складний та багатогранний твір світової літератури, але й результативному застосуванні англійської мови у реальному спілкуванні та аналізі.

Пропонуємо такі види навчальної роботи на такому інтегрованому занятті з їх приблизним хронометражем.

Рольова гра (10 хв.)

Освоєння життєпису митця можна організувати у формі рольової забави з долученням елементів інсценізації, що зробить процес більш захоплюючим та пізнавальним. Наприклад, один учень може взяти на себе подобу Джека Лондона, а інший – ведучого телебачення, який проводить розмову. Застосування методики під назвою «уявна бесіда» дає змогу не лише заглибитися у біографію митця у незвичному стилі, а й сформувати атмосферу живої комунікації. Така сполука сприяє розпалюванню зацікавлення до змісту, спонукає до активної участі усіх присутніх і допомагає глибше осягнути історичні та особистісні обставини життя автора.

«An Imaginary Interview Jack London»

Presenter: Dear ladies and gentlemen. Today you have a proper occasion to meet one of the most favoured American authors – Mr. Jack London.

Jack London: Hello, Everyone! I am very glad to be here in Ukraine. Thanks for your invitation.

P: Mr London, thank you for coming here. It's great to see you in our city because now we have a special undertaking called "The Big Read". A lot of folks in our town are studying your novels at the moment.

J.L.: Oh, I am so delighted. Thank you for your focus on my creations. I never would have reckoned that in a hundred years my books would be so sought-after.

P.: It is factual, Mr. London? And we all would wish to know more about your existence and literary creations. Could you reply to some of the numerous queries that readers possess?

J.L.: OK, I would enjoy that.

Вікторина (8 хв.)

Вікторину можна облаштувати традиційним чином, надавши учасникам завчасно складений перелік запитань. Вони можуть осягнути відповіді на ці запитання, вивчаючи різні матеріали, а потім оформити їх у вигляді буклетів, есе чи інших мистецьких форматів. За найбільш ґрунтовні та розгорнуті

відповіді лідери можуть бути відзначені книгами з доробками Джека Лондона англійською мовою.

Нижче подано приклади запитань для вікторини, присвяченої доробку Джека Лондона:

1. Jack London is an alias of an American author and short-story writer. Why did he select it and what was his actual appellation?
2. When and where was he born? What household nurtured him?
3. How did Jack London endeavour to learn?
4. As a lad he formed a custom of composing a thousand words in the forenoon. Why?
5. He observed much of the United States as a vagrant. What occupations did he attempt?
6. What difficulties did Jack London encounter in his existence?
7. Which nations did he journey to?
8. Why did he head to the Klondike in 1897?
9. He fabricated his own blend of socialism and white supremacy. What were his principles and opinions?
10. Why did Robert Barltrop in his volume about Jack London name him “the Rebel”?

Театральна вистава за романом «Мартін Іден» (10-15 хв.)

Постановку за мотивами роману «Мартін Іден» можна збудувати отак, виходячи з її автобіографічного змісту.

Presenter: Dear companions! We are going to perform two snippets from Jack London’s novel Martin Eden. In the first snippet you will observe the main hero whose prototype was Jack London himself. Martin Eden, a sturdy fellow and a gifted workman, belongs to a working-class household. He encounters Ruth Morse, a lass from a wealthy family, and becomes fond of her. Martin resolves to become her

equal in knowledge and culture. He must carve out a vocation for himself and become a renowned author. He commences to peruse and study. Ruth assists him.

Scene 1.

Martin: Greetings, Ruth.

Ruth: Hello, Martin. Enter, if you please.

Martin: I've returned your publications. Thanks.

Ruth: Oh, that's great. Take a seat and let's have a chat. Did you enjoy them?

Martin: Oh, yes. They were fine. I favour the volumes on economy, politics and industry. But there were too many novel terms that I had to consult a lexicon.

Ruth: I fathom. Did you enjoy poetry?

Martin: The verse was much simpler for me. I cherish poetry and elegance. I perceive beauty in verse just as I perceive it in music.

Ruth: What are you intending to do next?

Martin: I'm going to peruse many volumes and commence composing.

Ruth: I surmise you ought to return and complete grammar school, and then go through the secondary school and academy.

Presenter: In the second snippet you will observe that Martin Eden starts composing tales but he still dwells in hardship. He forwards his works to dailies and periodicals, but the editors return his manuscripts.

He is in dire need of funds. One morning the postman delivers him an envelope. In the note the editor informs him that they have accepted the tale "the Ring of Bells" and they are planning to remit five dollars for it. Martin resolves to secure this money and goes to Mr. Ford (the editor).

Scene2. The newspaper office.

Martin: How do you do. I am Martin Eden.

Mr. Ford: You don't say so! (shaking hands) cannot express how delighted I am to see you, Mr. Eden! (looking at his worn suit) I supposed you were a far elder gentleman than you are. Your story, you know, evinced such maturity. A magnum

opus, that narrative – I discerned it the moment I read the first read it. But no; first permit me to present you to the personnel.

Mr White, the assistant manager: A pleasure to meet you, Mr Eden. Your story is superb.

Mr Endse, the business manager: Happy to meet you, Mr Eden. I appreciate your story immensely.

Martin: Thanks, gentlemen. But I'd wish to tell you what I came for. To receive payment for the narrative you all like so much. Five dollars, I reckon, is what you guaranteed me would be furnished after printing.

Mr Ford (rummaging in his pocket, turns to Mr Ends): Oh, I've left my cash at home.

Перекладацький конкурс (6 хв.)

Jack London's Credo	Sample translation
I would rather be ashes than dust!	Я вважаю за краще бути попелом, а не прахом.
I would rather that my spark should burn out in a brilliant blaze than it should be stifled by dry-rot.	Краще згоріти дотла яскравою іскрою, ніж тліти, як суха огня.
I would rather be a superb meteor, every atom of me in magnificent glow, than a sleepy and permanent planet.	Краще згоріти дотла, як яскравий метеор, ніж вічно тліти, як сонна планета!
The function of man is to live, not prolong them.	Справжнє призначення людини – жити, а не існувати.
I shall not waste my days trying to prolong them.	Я не буду марнувати свої дні, намагаючись їх продовжити.
I shall use my time.	Я хочу використати час, який мені залишився, до кінця.

Досягнення поставленої мети уроку потребує ретельного підбору методів і форм роботи, які здатні трансформувати навчальний процес у взаємодію рівноправних суб'єктів – учня й учителя. Вчитель повинен створити такі умови навчання, які дозволять побудувати продуктивний освітній процес.

У цьому процесі як педагоги, так і учні стають співтворцями своєрідного інтелектуально-творчого діалогу, що перетворює кожен урок на незабутню подорож літературним світом.

Твори Дж. Лондона – це невичерпне джерело для дослідження різноманітних аспектів людського буття та взаємодії людини з навколишнім світом. Його оповідання та романи, насичені реалістичними описами природи та психологічно глибокими портретами героїв, пропонують широкі можливості для аналізу в рамках шкільної програми з літератури. Розглянемо конкретні підходи до використання творчості Дж. Лондона на уроках, зосереджуючись на екологічних та морально-психологічних аспектах.

Під час вивчення творів Дж. Лондона важливо акцентувати увагу учнів на контексті їх створення. Варто обговорити вплив соціальних та історичних умов на формування світогляду письменника та його відображення у творах. Аналізуючи текст, слід звернути увагу на такі проблемні питання:

- Як розвивається сюжет, які конфлікти лежать в його основі, як організована структура твору, які художні прийоми використовує автор для створення напруги та зацікавлення?
- Які риси характеру притаманні героям, які мотиви керують їхніми вчинками, як вони змінюються під впливом обставин? Особливу увагу слід приділити зображенню сильних особистостей, здатних протистояти важким випробуванням.
- Як зображена природа у творах Лондона? Чи є вона другом чи ворогом для людини? Яким чином людина впливає на довкілля? Чи відображає автор проблеми екології?
- Які моральні цінності пропагує автор? Які проблеми морального вибору постають перед героями? Що означає бути людиною в екстремальних умовах?

Твори Дж. Лондона часто порушують питання взаємодії людини та природи. Його описи Аляски та інших суворих країв допомагають учням

усвідомити складність та вразливість природного середовища. Аналізуючи оповідання, учні можуть досліджувати такі питання:

- Як людина залежить від природи?
- Які наслідки має безвідповідальне ставлення до навколишнього світу?
- Чи можлива гармонія між людиною та природою?

Учні можуть обговорити екологічні проблеми, які піднімає Дж. Лондон у своїх творах, та порівняти їх з сучасними екологічними викликами.

На основі вивченого матеріалу учні можуть працювати над творчими завданнями:

- Учні можуть написати твір-роздум про те, як у творах Дж. Лондона зображено взаємовідносини між людиною та природою, використовуючи приклади з конкретних творів.
- Учні можуть створити есе, в якому розмірковують про поняття сили, опираючись на образи героїв Дж. Лондона. Вони можуть порівняти фізичну силу з моральною стійкістю та визначити, які якості є важливішими для виживання.

Це завдання передбачає написання аналітичного твору, в якому учні досліджують моральні дилеми, з якими стикаються герої у боротьбі за виживання. Вони можуть оцінити дії персонажів з точки зору моралі та обговорити, чи завжди виправдані жертви, на які вони йдуть.

Окрім традиційного аналізу та написання творів, можна використовувати інші форми роботи для зацікавлення учнів творчістю Дж. Лондона:

- Організація дискусій щодо моральних питань, які піднімаються у творах.
- Розподіл ролей та інсценування уривків з творів.
- Створення презентацій про життя та творчість Лондона, а також про екологічні та моральні проблеми, які він порушує.

- Заохочувати учнів висловлювати власні думки та враження від прочитаних творів.

Застосування такого підходу до вивчення творчості Джека Лондона в школі дозволить учням не лише глибше зрозуміти літературний текст, але й сформуванню власне ставлення до важливих екологічних та моральних питань сучасності.

З погляду педагогічної практики, творча спадщина Джека Лондона відкриває широкі можливості для інтеграції в шкільну програму, особливо в контексті предметів природничого циклу. Розгляд окремих аспектів його творів на уроках біології та екології може суттєво поглибити розуміння учнями ключових концепцій та принципів цих наук.

Наприклад, повість «Біле Ікло» надає унікальний матеріал для аналізу пристосування тварин до екстремальних умов існування. Розглядаючи еволюційні зміни, що дозволили Білому Іклу вижити в суворих умовах Півночі, учні можуть краще зрозуміти механізми природного відбору та адаптивної радіації. Можливо обговорити такі адаптації, як густий хутряний покрив, міцні м'язи, розвинені органи чуття, а також поведінкові особливості, що сприяють виживанню в умовах низьких температур, нестачі їжі та високої конкуренції.

Окрім того, твори Джека Лондона, зокрема ті, що описують життя на Алясці, можуть слугувати відправною точкою для вивчення основ екології. Опис взаємозв'язків між різними видами, потоків енергії та речовин в екосистемах Півночі дає можливість ілюструвати концепції харчових ланцюгів, екологічних пірамід та біологічного різноманіття. Під час дискусій можна звернути увагу на роль хижаків і жертв, а також на те, як зміни в популяціях одних видів можуть впливати на стан інших.

Не менш важливим є аналіз впливу навколишнього середовища на організми, який чітко простежується у творах Джека Лондона. Описи екстремальних погодних умов, важкої праці та постійної боротьби за

виживання дозволяють учням усвідомити, як фактори абіотичного та біотичного середовища впливають на фізіологічні процеси, поведінку та тривалість життя організмів. Можна розглянути приклади адаптації до холоду, голоду, нестачі кисню, а також реакції організму на стрес та хвороби.

Використання творів Джека Лондона на уроках біології та екології, таким чином, сприяє не лише глибшому засвоєнню теоретичного матеріалу, але й розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та екологічної свідомості учнів.

Упровадження творчості Джека Лондона в освітній процес середньої школи має низку практичних вимірів, котрі виходять за межі звичайного аналізу текстів на уроках літератури. З метою глибшого занурення учнів у світ пригод і моральних дилем, властивих творам письменника, доцільним є розширення спектру позакласних заходів, які б стимулювали інтерес до читання та сприяли розвитку критичного мислення.

Одним із форматів такої роботи можуть бути читацькі конференції. На таких зустрічах учні мають можливість представити власні інтерпретації творів Дж. Лондона, обговорити ключові теми та проблеми, порушені автором, а також поділитися враженнями від прочитаного. Важливо, щоб конференції мали інтерактивний формат, із залученням елементів дискусії та дебатів, що заохочуватиме учнів до активної участі та обміну думками.

Тематичні дні, присвячені певним аспектам творчості Дж. Лондона, наприклад, «День виживання», можуть стати ще одним цікавим способом залучення учнів до літературного світу. У рамках такого дня можна організувати різноманітні заходи, такі як вікторини на знання фактів із біографії письменника та змісту його творів, рольові ігри, що імітують ситуації, описані в книгах, а також майстер-класи з надання першої допомоги в екстремальних умовах.

Перегляд екранізацій творів Дж. Лондона з подальшим обговоренням є ефективним методом активізації інтересу до літератури в учнів. Порівняння

літературного оригіналу з його візуальною інтерпретацією дозволяє учням глибше зрозуміти задум автора, а також розвивати навички критичного аналізу та порівняння різних видів мистецтва. Під час обговорення важливо акцентувати увагу на інтерпретації персонажів, передачі атмосфери та відмінностях між книгою та фільмом.

Організація походів і спортивних заходів, натхненних духом пригод Дж. Лондона, може стати чудовим способом поєднання навчання з фізичною активністю та емоційним розвантаженням. Такі заходи можуть включати орієнтування на місцевості, змагання з розведення вогнища, переправу через перешкоди, а також інші випробування, що вимагають командної роботи та прояву сили волі. Важливо, щоб ці заходи були організовані з урахуванням вікових особливостей учнів та дотриманням правил безпеки.

Отже, використання творчості Дж. Лондона в школі не обмежується лише аналізом літературних текстів. Розширення освітнього процесу за допомогою позакласних заходів, таких як читацькі конференції, тематичні дні, перегляд екранізацій та спортивні заходи, дозволяє глибше занурити учнів у світ пригод і моральних дилем, сприяє розвитку їхнього критичного мислення та формує стійкий інтерес до читання.

Практичне застосування творчості Дж. Лондона в освітньому процесі середньої школи відкриває широкі можливості для інтерактивного навчання та розвитку критичного мислення учнів. Зокрема, метод проєктної діяльності дозволяє школярам глибше дослідити твори письменника, аналізувати їх під різними кутами зору та застосовувати отримані знання на практиці.

Пропоновані проєкти мають на меті поєднати літературний аналіз з актуальними питаннями сучасності, такими як екологія, здоров'я та безпека життєдіяльності. Створення «Екологічного кодексу героя Джека Лондона» спонукатиме учнів до аналізу ставлення персонажів творів письменника до природи, виявлення позитивних та негативних прикладів взаємодії людини з навколишнім середовищем. Результатом може стати розробка збірки етичних

принципів, які б регулювали поведінку людини в природі на основі ідей, закладених у творах Дж. Лондона.

Проект «Маршрут здоров'я місцями книг Джека Лондона» має на меті популяризувати здоровий спосіб життя та фізичну активність серед учнів. Він передбачає розробку пішохідного або велосипедного маршруту, який би проходив місцями, пов'язаними з подіями або персонажами творів Дж. Лондона. Під час проходження маршруту учні зможуть ознайомитися з географічними особливостями місцевості, її флорою та фауною, а також дізнатися більше про життя та творчість письменника. Важливим елементом проєкту є розробка інформаційних матеріалів про користь фізичних вправ, правильне харчування та інші аспекти здорового способу життя.

Розробка «Правил виживання в екстремальних ситуаціях від Джека Лондона» є актуальною темою, враховуючи зростання кількості природних та техногенних катастроф у світі. Учні аналізуватимуть поведінку персонажів творів Дж. Лондона в екстремальних умовах, виявлятимуть їхні сильні та слабкі сторони, а також визначатимуть ключові фактори, що впливають на виживання. Результатом проєкту стане створення збірки практичних порад та рекомендацій, які допоможуть людям адаптуватися до складних життєвих ситуацій.

Окрім запропонованих проєктів, творчість Дж. Лондона може бути використана для організації літературних вікторин, дебатів, рольових ігор та інших інтерактивних заходів. Важливо залучати учнів до активної участі в навчальному процесі, стимулювати їх до самостійного пошуку інформації та розвитку творчих здібностей. Вивчення творчості Дж. Лондона в школі не лише збагачує знання учнів про літературу, але й сприяє їхньому моральному та громадянському вихованню.

Дослідження творчості Дж. Лондона виходить за межі звичайного захопливого читання, адже вона має глибокий філософський та виховний потенціал. Його твори, не нав'язливо, але переконливо, сприяють формуванню

в учнів екологічного світогляду. Це передбачає сприйняття природи не просто як ресурс, а як цінну, живу систему, з якою людина тісно пов'язана та від якої залежить.

Окрім екологічної складової, творчість Дж. Лондона пропагує цінності здорового способу життя. Він підкреслює важливість фізичного та духовного здоров'я, розвиває силу волі, наполегливість, здатність до взаємодопомоги і позитивне ставлення до життя. Ці риси зображені в його героїчних персонажах, які постійно стикаються з викликами та випробуваннями.

У контексті сучасного світу, коли зростає вплив цифрових технологій і відбувається віддалення від природи, ідеї, представлені в творах Дж. Лондона, набувають особливої ваги. Його яскраві, драматичні історії можуть стати ефективним засобом для формування всебічно розвиненої, гармонійної та відповідальної особистості. Читаючи про пригоди героїв Дж. Лондона, учні можуть засвоїти важливі уроки про взаємодію з природою, про важливість моральних цінностей та про те, як залишатися людиною в складних обставинах. Аналіз творів спонукає до роздумів про місце людини у світі, про її відповідальність перед майбутніми поколіннями та про цінність людського життя.

ВИСНОВКИ

Науково-методичне кваліфікаційне дослідження з дисципліни «Історія світової літератури з методикою її навчання» на тему: «ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЗОБРАЖЕННЯ ВЗАЄМВІДНОШЕНЬ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ АЛЯСКИ В ТВОРЧОСТІ ДЖЕКА ЛОНДОНА (ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: ЕКОЛОГІЧНА ГРАМОТНІСТЬ І ЗДОРОВЕ ЖИТТЯ)» можна вважати успішно проведеним. Тема магістерської роботи розкрита повністю, її основна мета досягнута, завдання дослідження цілком виконані. Унаслідок проведеного науково-методичного аналізу можна представити певні висновки цієї кваліфікаційної розвідки.

Літературна спадщина художньої прози Сполучених Штатів Америки є найновішою за часом виникнення серед багатих на творчі здобутки видатних світових літератур: англійської, французької та німецької. Традиції американської літератури виникали та формувались у тісному переплетенні з національною історією. Американська література являє собою справжній феномен, що відрізняється своєю оригінальністю. Вона об'єднує голоси авторів з різних епох і культур, формуючи неповторний хор, де конфлікти між митцями дивовижно поступаються місцем злагоді.

У цьому юному письменстві віддзеркалилися всі особливості, що стали визначальними рисами нещодавно утвореної держави, її унікальні характеристики, які виділяли США серед країн Старого світу.

Проведене дослідження дозволяє виокремити такі характеристики літератури США:

- Бунтарський характер молодого країни сприяв виникненню специфічних тем: «людина і природа», «фронтир», «американська мрія».
- Великий американський роман.
- Розвиток жанрової літератури: наукова фантастика, жахи, книги для підлітків (young adult (YA): фентезі, спортивні романи, антиутопії).

Формування теми пригод і образу першопроходьця в американській літературі пройшло тривалий шлях трансформацій, що тісно пов'язаний з історичними та культурними особливостями США. Від самого становлення країни питання освоєння та відкриття нових просторів стало центральним у багатьох творах, відображаючи дух авантюризму, боротьбу за виживання та прагнення проникнути в невідоме. Популярність пригодницького жанру зародилася ще на ранніх етапах розвитку американської літератури, коли реалії життя колоністів – людей, які знаходилися на межі цивілізованого світу і дикої природи – визначали тематику творів. Образ першопроходьця став символом відваги, прагнення до волі та незалежності, що відображало унікальний національний дух США.

Тематика пригод і образ першопроходьця, або піонера, в американській літературі мають глибоке коріння, що сформувалося під впливом унікальних історичних реалій Сполучених Штатів. Найбільш значний вплив на їх розвиток справили концепція фронтиру, що окреслює прикордонні території освоєння, та ідея «американської мрії», що обіцяє шлях до успіху за допомогою наполегливої праці та завзятості. Фронтир, як символ розширення меж людських можливостей і освоєння незвіданих земель, справив величезний вплив на колективну свідомість і художню творчість у США. Ці мотиви знайшли відображення в оповіданнях, які оспівували дух самостійності, прагнення до свободи і пошуку незвіданого. Таким чином, образ першопроходьця став не просто літературним архетипом, а священним елементом національного міфу, що відображає найважливішу частину американської ідентичності та історичного шляху.

Життя і творчість відомого північноамериканського письменника Джека Лондона (1876–1916) охоплюють кінець дев'ятнадцятого та початок двадцятого століть. Це був час значних змін в історії Сполучених Штатів.

Період, коли жив Дж. Лондон, називають Позолоченим століттям. Тоді в Америці швидко розвивалася промисловість, що стало частиною другої

промислової революції. Відбувався економічний підйом, приїжджало багато іммігрантів, міста швидко росли та з'являлися великі корпорації. Хоча це був час багатства та технічних новинок, існували великі проблеми в суспільстві, які потребували вирішення. Пізніше почалася Епоха Прогресизму, коли в країні намагалися покращити економіку та соціальну сферу за допомогою реформ. У цей час США стали впливовою країною у світі, активно втручалися в справи інших держав і брали участь у міжнародній політиці, зокрема стали учасником Першої світової війни.

Джек Лондон не просто спостерігав за цими подіями, а був їхнім учасником. Враження від того, що відбувалося в Америці, вплинули на його творчість, знайшли відображення у його книгах та статтях, у яких він торкався соціальних питань.

Отже, життя Джека Лондона тісно переплелось з його творчістю, трансформуючи особистий досвід в яскраві історії, що розкривають складну людську природу та її наполегливість у подоланні перешкод.

У програмі Зарубіжна література для 10-11 класів (профільний рівень, редакція 2022 року) значну увагу приділено творам, які досліджують взаємодію між людиною та природою. Ці твори, що представляють різні епохи та літературні напрями, від романтизму до реалізму й модернізму, пропонують багатогранне бачення природи. Вона постає як джерело творчого натхнення, потужна сила, що впливає на особистість, а також об'єкт для роздумів над фундаментальними філософськими питаннями.

Програма знайомить учнів із такими авторами, як Волт Вітмен (з його збіркою Листя трави), Люсі Мод Монтгомері (з романом Енн із Зелених Дахів), Поль Верлен (із віршом Осіння пісня), Мо Янь (із оповіданням Геній) та Ернест Гемінгвей (із повістю-притчею Старий і море). Це дає можливість школярам більш глибоко вивчити тему взаємовідносин людини і світу природи, враховуючи культурний та історичний контекст.

Розробники програми Зарубіжна література для 10-11 класів (профільний рівень, редакція 2022 року) – досвідчені вчителі, науковці, методисти та представники громадськості. Вони взяли до уваги найкращі практики української освіти та рекомендації Європейської Ради.

Через аналіз творів, присвячених темі людини й природи, учні розвивають важливі навички, які знадобляться їм у різних сферах життя. Ці навички сприяють успішному виконанню завдань та розкриттю особистого потенціалу в різних ситуаціях. Розглянуті твори спонукають до критичного мислення, емпатії та розуміння важливості гармонійного співіснування людини та навколишнього середовища. Окрім того, аналіз літературних текстів дозволяє учням краще зрозуміти культурні відмінності у сприйнятті природи, а також усвідомити роль літератури у формуванні екологічної свідомості.

Вивчення цих творів відбувається не лише через аналіз текстів. Учні можуть брати участь у дискусіях, виконувати творчі завдання, проводити дослідження та готувати презентації. Такий підхід дозволяє зробити процес навчання інтерактивним та стимулює активну участь учнів у вивченні матеріалу.

Отже, включення творів про взаємовідносини людини й природи до програми Зарубіжна література є важливим кроком у формуванні всебічно розвиненої особистості, здатної до критичного мислення, емпатії та відповідального ставлення до навколишнього світу.

У дослідженні запропонована модель інтегрованого заняття за творчим доробком Джека Лондона та формування у школярів екологічної грамотності та здорового способу життя. Визначено тему та завдання заняття, основні положення та особливості проведення інтегрованого заняття Зарубіжна література (позакласне читання) та Англійська мова. Означено його основні цілі: освітня (літературна), освітня (мовна), розвивальна та виховна. Передбачено методи формування у школярів екологічної грамотності та

здорового способу життя через знайомство із творчим доробком Дж. Лондона. наведені приклади навчально-методичних вправ інтегрованого заняття із хронометражем. Серед них: Рольова гра; Вікторина, Театральна вистава за романом «Мартін Іден» та Перекладацький конкурс.

Творчість Джека Лондона, що охоплює період з 1876 по 1916 рік, міцно закріпилася у скарбниці світової пригодницької літератури. Цей американський письменник, журналіст і громадський діяч залишив по собі спадок, котрий не обмежується лише захопливими розповідями. Його роботи, серед яких особливо вирізняються «Біле Ікло», «Поклик предків», «Морський вовк» та «Любов до життя», представляють собою глибокий аналіз людського буття у взаємодії з первісною природою. Ці твори розглядають філософські та натуралістичні аспекти боротьби за виживання, досліджують моральні дилеми та розкривають внутрішній світ персонажів, поставлених перед суворими викликами дикої природи.

У сучасному освітньому середовищі, де посилена увага приділяється екологічній свідомості та способам підтримки здоров'я, твори Дж. Лондона знаходять нове педагогічне значення. Вони стають не лише засобом зацікавлення учнів літературою, але й потужним інструментом формування екологічної культури та пропагування здорового способу життя. Розгляд текстів Дж. Лондона в школі сприяє розвитку критичного мислення, здатності аналізувати складні моральні питання та формує відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Розуміння екологічних принципів включає в себе знання законів природи, усвідомлення взаємозалежності всіх живих організмів та відчуття відповідальності за збереження навколишнього світу. Література Дж. Лондона є цінним ресурсом для формування такого розуміння у школярів. Його історії, що розгортаються на тлі дикої природи, допомагають учням зрозуміти важливість рівноваги в екосистемах, наслідки руйнівного впливу людини на природу та необхідність її захисту.

Наприклад, у повісті «Біле Ікло» читач спостерігає за життям вовка, який поступово адаптується до життя серед людей, але при цьому зберігає свою природну сутність. Цей твір дозволяє обговорити з учнями питання про місце людини в природі, про відповідальність за приручених тварин та про збереження диких видів. Аналогічно, роман «Поклик предків» показує процес повернення собаки Бака до своїх первісних інстинктів, що дає можливість говорити про важливість збереження природних територій та про вплив цивілізації на дику природу.

За допомогою творів Дж. Лондона можна ілюструвати різні екологічні концепції, такі як харчові ланцюги, біорізноманіття, адаптація до середовища та вплив кліматичних змін. Важливо, щоб під час аналізу текстів учні не лише засвоювали теоретичні знання, але й формували власне ставлення до проблем, пов'язаних з охороною природи, були готові брати участь у практичних заходах, спрямованих на поліпшення екологічної ситуації в їхньому регіоні.

У творчості Дж. Лондона природа виступає не лише тлом, а й ключовим персонажем, що активно впливає на розгортання подій та долі героїв. Аляска, Клондайк та Тихий океан у його оповіданнях – це не просто мальовничі пейзажі, а могутні стихії, що визначають правила гри. Дж. Лондон змальовує природу як величну та прекрасну у своїй первозданності, але водночас безжальну до тих, хто проявляє слабкість, робить помилки або діє нерозумно, як це яскраво проілюстровано в оповіданні «Біла тиша».

Природа в творах Дж. Лондона – це суворий, але справедливий суддя. Вона не розрізняє людей за соціальним статусом чи походженням; її закони єдині для всіх. Вжити в суворих умовах можуть лише ті, хто виявляє силу волі, витривалість та здатність адаптуватися до небезпечного довкілля. Помилки тут караються миттєво, а слабкість призводить до неминучої загибелі.

У процесі вивчення творів Дж. Лондона учні отримують можливість побачити природу як складну та цілісну систему, що функціонує за власними

законами. Це спонукає до глибшого розуміння взаємозв'язків між людиною та навколишнім світом, а також усвідомлення необхідності поважного ставлення до природи та її законів. Вони вчаться аналізувати, як природні умови впливають на формування характеру героїв, їхні вчинки та моральні переконання. Розгляд природи Аляски як діючої особи у творах Дж. Лондона дозволяє по-новому поглянути на класичні літературні тексти та знайти в них актуальні уроки для сучасного світу. Література стає засобом екологічної освіти, підкреслюючи важливість збереження природного середовища для майбутніх поколінь.

У повісті Дж. Лондона «Білий Ікло» простежується глибоке дослідження екологічних взаємозв'язків та ієрархії у світі дикої природи. Розповідь зосереджена на житті Білого Ікла, істоти, що є гібридом вовка та собаки, чия доля химерно сплітається з викликами виживання у суворох умовах Півночі.

Твір розкриває складну структуру харчового ланцюга, де кожен організм залежить від іншого, а виживання є постійною боротьбою. Дж. Лондон майстерно змальовує крихкість цієї рівноваги, показуючи, як зміни в навколишньому середовищі або поява нового хижака можуть спричинити далекосяжні наслідки для всієї екосистеми.

Проходження Білим Іклом шляху від дикого звіра до прирученої істоти є центральним мотивом повісті. Його досвід служить дзеркалом, у якому відображається вплив людини на природу. З одного боку, жорстокість і нерозуміння людей руйнують природний порядок, сіючи хаос і страждання. Білий Ікло зазнає знущань і насильства, що залишають глибокий слід у його свідомості.

З іншого боку, доброта та терпіння Відона Скотта стають каталізатором змін. Завдяки співчуттю та розумінню, Скотт допомагає Білому Іклу віднайти довіру до людей і адаптуватися до нового життя. Цей аспект повісті

підкреслює потенціал людини як відновлювальної сили, здатної зцілити рани, завдані природі.

Отже, твір «Білий Ікло» – це не лише захоплива історія про пригоди тварини, а й глибока алегорія про відповідальність людини перед навколишнім світом. Твір спонукає до роздумів про наслідки наших дій та важливість дбайливого ставлення до природи. Він застерігає від необдуманого втручання в природні процеси, наголошуючи на необхідності гармонійного співіснування людини і дикої природи.

Твори Дж. Лондона вирізняються глибоким проникненням у внутрішній світ тварин, наділяючи їх не просто інстинктами, а й складними психологічними переживаннями. Цей аспект творчості письменника спонукає читача до унікального досвіду – поглянути на світ з перспективи істот, які зазвичай сприймаються як істоти, позбавлені рефлексії та емоцій.

Особливо цінним є вплив такого підходу на молоде покоління. Завдяки літературним образам, створеним Дж. Лондоном, у школярів формується здатність до емпатії та поваги до всіх живих істот. Відбувається важлива трансформація самосвідомості: замість відчувати себе всесильним царем природи, дитина усвідомлює себе лише її невід'ємною частиною, одним з багатьох видів, які населяють нашу планету.

Через майстерне зображення внутрішнього світу тварин, Дж. Лондон не лише розширює світогляд читача, а й сприяє розвитку його моральних якостей. Здатність до співчуття та поваги до інших видів є надзвичайно важливою у сучасному світі, де питання екології та збереження біорізноманіття набувають дедалі більшої актуальності. Твори Дж. Лондона, таким чином, виконують важливу освітню функцію, виховуючи відповідальне ставлення до природи та всіх її мешканців.

На противагу антропоцентричному погляду на світ, який часто домінує в суспільстві, Дж. Лондон пропонує зооцентричну перспективу, яка дозволяє побачити багатство та складність тваринного світу. Це, безумовно, сприяє

формуванню більш гармонійних відносин між людиною та природою, де панує не лише утилітарний підхід, а й щира повага до всього живого. Літературна спадщина Дж. Лондона, отже, має глибоке значення для виховання екологічно свідомого покоління.

У циклі «північних» оповідань «золота лихоманка» постає не просто як історичне явище, а як потужна метафора, що відображає бездумне виснаження природних ресурсів. У гонитві за миттєвим збагаченням люди часто забувають про довгострокові наслідки своїх дій як для навколишнього середовища, так і для самих себе. Тому, аналізуючи цей аспект творчості письменника, важливо акцентувати увагу учнів на тому, як жадоба до наживи призводить до каліцтва як людських дол, так і природних ландшафтів. Варто дослідити, яким чином автор зображує згубний вплив неконтрольованого бажання збагатитися на моральні принципи персонажів, їхні взаємини та ставлення до природи.

Вивчення цього твору дає чудову нагоду для обговорення з учнями важливих питань сталого розвитку та етичного ставлення до природних багатств. Можна розглянути альтернативні моделі господарювання, які б дозволили використовувати природні ресурси, не завдаючи непоправної шкоди навколишньому середовищу та майбутнім поколінням. Крім того, корисно проаналізувати, які уроки можна винести з минулого, щоб уникнути повторення помилок у сучасному світі.

Дискусія про «золоту лихоманку» в контексті північних оповідань може стати відправною точкою для роздумів про відповідальність людини перед природою, про цінність збалансованого підходу до використання ресурсів та про важливість збереження природної спадщини для майбутніх поколінь. Важливо заохочувати учнів до критичного мислення та пошуку шляхів гармонійного співіснування людини та природи.

Підсумовуючи результати проведеної науково-методичної розвідки можна зробити загальні висновки щодо її теми «Характерні риси зображення взаємовідношень людини та природи Аляски в творчості Джека Лондона

(формування компетентностей: екологічна грамотність і здорове життя)» так і щодо життєвого та творчого шляху північноамериканського письменника.

Аналіз літературної спадщини Джека Лондона дозволяє висловити обґрунтоване твердження про те, що його творчість водночас функціонує в межах і виходить за рамки натуралістичної традиції американської літератури. Зокрема, глибини літературним образам надає гармонійне поєднання реалістичних та романтичних тенденцій, що характерні для текстів автора. Дж. Лондон підіймається над поверхневим протистоянням природи й людського суспільства, сфокусувавшись на фундаментальних філософських питаннях, які визначають світогляд та існування людини.

Особливістю підходу Дж. Лондона до створення анімалістичних творів є їх основа у природничо-наукових та соціально-філософських концепціях, що формують авторське бачення історичного руху людства. У його романах виразно простежується ідея безперервності, зокрема передана через розвиток від базових інстинктів до складних емоційних реакцій, що є ключовим показником формування цивілізованого суспільства. Сюжетна та образна тканина його творів характеризується детальним опрацюванням системи символів, використанням тонких художніх прийомів, паралельних і контрастних побудов композицій, а також багатогранністю оповідних стратегій. Розвиток подій у текстах Дж. Лондона насичений динамізмом, а багатозначність смислових рівнів підкреслюється чіткою авторською позицією. Особливого значення набуває акцент на умовності у передачі емоцій і міркувань тварин, завдяки чому на перший план висуваються морально-етичні принципи взаємодії між людиною та природою.

У своїх творах Дж. Лондон осмислює цивілізацію власної епохи як специфічний етап історичного розвитку суспільства, який знаходиться в стані гострих суперечностей. В ньому виразно наголошується втрата людством зв'язку із природним середовищем. Водночас автор підкреслює потенціал любові та милосердя – як потужних сил, здатних стимулювати подолання

панівного впливу інстинктів. Не менш важлива і проблема сили – в текстах зазначається, що вона отримує істинну цінність лише за умови її морального підґрунтя. Твори Дж. Лондона демонструють багатопланову оповідну структуру, що інтегрує епічні, символічні, метафоричні й міфологічні аспекти, гармонійно поєднуючи драматичні, ліричні та філософські компоненти.

У ранніх прозових творах Дж. Лондон формує твердження, що гармонійне співіснування людини та природного світу можливе лише за умови збереження балансу між базовими інстинктами й високими почуттями. Його підхід має багато спільного з поглядами Редьярда Кіплінга, який також акцентував увагу на значенні гармонії природи й цивілізації. Лондон бачить порушення цього зв'язку як вагомий чинник формування дисгармонійного суспільства.

У пізніших натуралістичних творах Джека Лондона спостерігається очевидна тяглість ідей, закладених у ранніх роботах, а також розширення інтерпретаційного поля за рахунок нових аспектів. Аналізуючи широкий спектр проблем, зокрема взаємодію людини із природою, співвідношення природи й цивілізації, а також вплив цивілізації на морально-етичний світ особистості, автор послідовно зосереджується на людині як центральному елементі цих взаємовідносин. Збереження духовної рівноваги, на його думку, залежить від здатності особистості проявляти високі моральні якості, такі як доброта, любов і співчуття. Важливу роль у побудові художньої системи відіграє антитеза, яка використовується для підкреслення ключових протиставлень. Емоції піднімаються до рівня фундаментального критерію справжньої цивілізованості, саме через них утверджується гармонійна рівність людини з природою.

Отже, у своїх творах про взаємовідносини людини і природи Аляски Джек Лондон розкриває своє бачення еволюції цивілізації через концепт спадкоємності – символічної історичної передачі від інстинкту до почуття. Єдність із природним світом зберігається завдяки домінуванню «здорового»

інстинкту, що виступає найважливішою сполучною ланкою між людиною та природою. Унікаючи типової для натуралізму прямої аналогії між законами природи і соціуму, але водночас використовуючи ідеї соціального дарвінізму, Дж. Лондон зміг запропонувати унікальну концепцію розвитку людського суспільства.

По суті, можна стверджувати, що Джек Лондон значно випередив свій час, ставши одним з перших письменників, які так глибоко і всебічно досліджували проблеми взаємодії людської цивілізації з дикою природою.

Таким чином, можна з упевненістю заявити, що інтегроване навчання відкриває значні можливості для вдосконалення методики викладання позакласного читання, надаючи простір для реалізації нових підходів та форм навчання. Ефективність такого підходу виразно продемонстровано на прикладі інтегрованого заняття з міжпредметного читання, проведеного для учнів 11-го класу з використанням творчого доробку Дж. Лондона. Це заняття стало прикладом синергії літературного змісту і контекстуальних знань, що допомагає глибше усвідомити ідеї твору.

Проведене кваліфікаційне дослідження можна вважати важливою стартовою точкою для подальшого вивчення світової літератури, присвяченої пригодницькій літературі. Воно створює міцний фундамент для аналізу творчих новацій сучасних письменників, які у своїх роботах висвітлюють тематику взаємовідносин людини та навколишнього середовища. Результати цього дослідження здатні сприяти ефективнішому формуванню у школярів критичного мислення та розуміння історико-культурних аспектів таких творів, водночас стимулюючи їхній інтерес до читання як невід'ємної складової пізнання світової літературної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Американська література на рубежі ХХ - ХХІ століть = American Literature at the edge of 20th and 21st centuries : матеріали ІІ Міжнар. конф. з л-ри США, Київ, (24 - 26 верес. 2002, г.Київ) / ред.: Т. Н. Денисова; Від. преси, освіти та культури Посольства США в Україні, Ін-т л-ри ім. Т.Шевченка НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. К. : Вид-во Ін-ту міжнар. відносин, 2004. 592 с.
2. Американська література після середини ХХ століття = 20th Century American Literature After midcentury : Матеріали міжнар. конференції (25 - 27 трав. 1999, Київ) / ред.: М. Жулинський; уклад.: Т. Н. Денисова; Ін-т л-ри ім. Т.Шевченка НАН України. К. : Довіра, 2000. 367 с.
3. Бібліотека української літератури УкрЛіб Бібліотека зарубіжної літератури Лондон Джек «Там, де стежки розбігаються» URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=813>
4. Бібліотека української літератури УкрЛіб Бібліотека зарубіжної літератури Лондон Джек Кіш, син Кішів повний текст твору. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=822>
5. Бургардт О. Джек Лондон. Життя і творчість. Вибрані твори. Дрогобич: Каменяр, 2003. 480 с.
6. Висоцька Н. НА ПЕРЕХРЕСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙ (АФРО-АМЕРИКАНСЬКА ДРАМА ЯК МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН) / Київський держ. лінгвістичний ун-т. К., 1997. 168 с.
7. Гайко Г. Феномен золотих і алмазних «лихоманок» як територіальне, гірниче й соціокультурне освоєння материкових просторів Північної Америки та Австралії (Частина перша) *Схід*. 2017. № 3. С. 28-35.
8. Гончар А. С. Пейзаж як засіб відтворення атмосфери «золотої лихоманки» у творах Джека Лондона *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2023. Вип. 63. С. 34–41.

9. Денисова Т. РОМАНТИЧНИЙ КОНТИНУУМ АМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. Connexions URL:<http://cnx.org/content/m16649/latest/>
10. Денисова Т. Н. Джек Лондон: Життя і творчість. К.: Дніпро, 1978. 151 с.
11. Денисова Т. Н. Роман і романісти США ХХ століття. К.: Дніпро, 1990. 368 с.
12. Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ ст.: Навч. посібник для вузів. К.: Довіра, 2002. 318 с.
13. Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ століття. Вид. 2-ге, доп. К.: Вид. дім. «КМ Академія», 2012. 487 с.
14. Денисова Т. Н. Джек Лондон. *Історія американської літератури*. К.: Вища школа, 1992. 488 с.
15. Денисова Т. Про романтичне в реалізмі: Із спостережень над сучасним романом США. К.: Наук. думка, 1985. 182 с.
16. Желізко О. В. Своєрідність реалізму Джека Лондона (на матеріалі «Північних оповідань»): автореф. дис. ... канд. філол. наук. К., 1999. 16 с.
17. Желізко О. В. Рецепція «Північних оповідань» Джека Лондона в українському культурному просторі. *Українська філологія: школи, постаті, проблеми*. Тернопіль: ТНПУ, 2018.
18. Ільніцька О. П. Вивчення творчості Джека Лондона в школі: Посібник для вчителя. К.: Радянська школа, 1980. 128 с.
19. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства : монографія. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
20. Корунець І. В. Джек Лондон. Київ : Знання, 1976. 48 с.
21. Корунець І. В. Про переклади творів Джека Лондона українською мовою. *Всесвіт*. 1976. № 1.
22. Лазірко Н. О. Творча постать Джека Лондона в літературознавчій оцінці Юрія Клена. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2016. № 23, т. 1. С. 30–32.

23. Лазірко Н. О. Творчість Джека Лондона: проблема світогляду та індивідуального стилю : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04 - Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2004. 191 с.
24. Літературознавчий словник-довідник . 2-ге вид., випр., допов. Київ: Академія, 2007. 751 с.
25. Літвіняк О.В. «Біле Ікло» Джека Лондона: посіб. для читання і пер. Київ : Знання, 2017. 126 с.
26. Лондон Джек // Зарубіжні письменники : енциклопедичний довідник : у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. Т. 2 : Л – Я. С. 63.
27. Луніна І. Є. Світобачення і стиль Джека Лондона в дискурсі вітчизняного та зарубіжного літературознавства. *Філологічні науки: збірник наукових праць*. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. Вип. 30. С. 4–11.
28. Луніна І. Є. Особливості поетики автобіографічних нарисів Джека Лондона (на матеріалі творів «Дорога» та «Джон Ячмінне Зерно»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2023. Вип. 59. Т. 3. С. 38–41.
29. Луніна І. Є. Художній світ Джека Лондона: людина – природа – цивілізація: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2018. 40 с.
30. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник . К.: Вища шк., 2007. 415 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/14sqEow3Zx2UoAMENbpIkUQ3-RJuilbw/view>
31. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (автори Ніколенко О. М., Ісаєва О. О., Клименко Ж. В., Мацевко-Бекерська Л. В., Юлдашева Л. П., Рудніцька Н. П., Туряниця В. Г., Тіхоненко С. О., Вітко

- М. І., Джангобекова Т. А.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 10 жовтня 2023 року № 1226) URL: <https://drive.usercontent.google.com/download?id=1zcaTqWtDvE3SPiZjvImCq83HXDWKGqTY&export=download&authuser=0>
32. Мосенкіс Ю. Л. Наративні стратегії Джека Лондона в контексті світової літератури «*Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*». 2012, Випуск 23. С. 30–33.
33. Мосенкіс Ю. Л. Творча постать Джека Лондона в літературознавчій оцінці: монографія. Київ: Логос, 2016. 143 с.
34. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА 10 – 11 класи Профільний рівень редакція 2022. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-standart.pdf>
35. ОСВІТА UA Середня освіта Довідники. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/714/>
36. Пригодій С., Горенко О. АМЕРИКАНСЬКИЙ РОМАНТИЗМ. Полікритика, 2006. 440 с.
37. Савченко З. В. «Північні» оповідання Джека Лондона з погляду індивідуальної авторської манери. Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту ім. М. Гоголя. Сер. : Філологічні науки. 2013. Кн. 1. С. 308–311.
38. Савченко З. В. «Північні» оповідання Джека Лондона з погляду індивідуальної авторської манери. *Наукові записки Філологічні науки*. 2018. С. 308–311.
39. Суходольська Ю. Психолінгвістичні аспекти комунікації персонажів у творах Джека Лондона: кваліфікаційна робота магістра. Острог: НаУ «Острозька академія», 2020. 106 с.

40. Суходольська Ю. Психолінгвістичні аспекти комунікації персонажів у творах Джека Лондона. *Матеріали студентської наукової конференції НаУ «Острозька академія»*. Острог, 2020. С. 110-112.
41. Терлецький В. М. Великий анімаліст (Про творчість Джека Лондона). *Література. Діти. Час*. К., 1981. С. 147- 152.
42. Терлецький В. М. Великий анімаліст: Життя і творчість Джека Лондона. Сучасне електронне видання / Бібліотека Ужгородського національного університету, 2021. 32 с.
43. Шикуча О. Анімалістичний дискурс у творчості Джека Лондона: екокритичний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. С.177 -182.
44. Чорна О. В. Специфіка відтворення концепту «природа» в українських перекладах творів Джека Лондона. *Молодий вчений*. 2022. № 10 (110). С. 108–111.
45. Bercovitch, Sacvan, ed. *The Cambridge History of American Literature*. Cambridge University Press, 2005. 813 p.
46. Foner Ph. *Jack London: American Rebel: A Collection of his Social Writings, Together with an Extensive Study of the Man and his Times*. New York: The Citadel Press, 1947. 237 p.
47. Jay, Gregory. *The End of American Literature: Toward a Multicultural Practice*. *College English* 53.3 (1991): 264-81. URL: <https://pantherfile.uwm.edu/gjay/www/endofamlit.pdf>
48. Internet Archive. *The People of the Abyss*. URL: <https://archive.org/details/peopleofabyss00londiala/page/n9/mode/2up>
49. Internet archive. *John Winthrop A History of New England*. URL: <https://archive.org/details/historyofnewengl02wint/page/n5/mode/2up>
50. Lauter, Paul, general editor, *THE HEATH ANTHOLOGY OF AMERICAN LITERATURE*. D.C. Heath, 1990, 1994; Houghton Mifflin, 1998, 2002, 2006.

51. Lauter, P. THE LITERATURES OF AMERICA: A COMPARATIVE DISCIPLINE. Redefining American Literary History, ed. a. LaVonne Brown Ruoff and Jerry W. Ward, Jr. New York: MLA, 1990. P 9-34. URL: <http://venus.arts.u-szeged.hu/pub/angol-amerikai/amerikanisztika/rozsnyai/talc/lauter.html>
52. LinguaSaur. Книга англійською. Останній з могікан. URL: <https://linguasaur.com/ua/en/preview?book=77>
53. LinguaSaur Книга англійською. Поклик предків. URL: <https://linguasaur.com/ua/en/preview?book=138>
54. LinguaSaur Книга англійською. Біле Ікло. URL: <https://linguasaur.com/ua/en/preview?book=47>
55. Love of Life = Любов до життя. Джек Лондон; пер. з англ. Ніни Дубровської та Галини Яр. К. : Знання, 2020. 237 с. Англ. і укр. мовами.
56. Sinclair Lewis – Nobel Lecture. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1930/lewis/lecture/>
57. Turner Frederick Jackson. The Frontier in American History. University of Virginia. 1920. 357 p. URL: https://xtf.lib.virginia.edu/xtf/view?docId=2003_Q3/uvaBook/tei/b000337236.xml;query=;brand=default